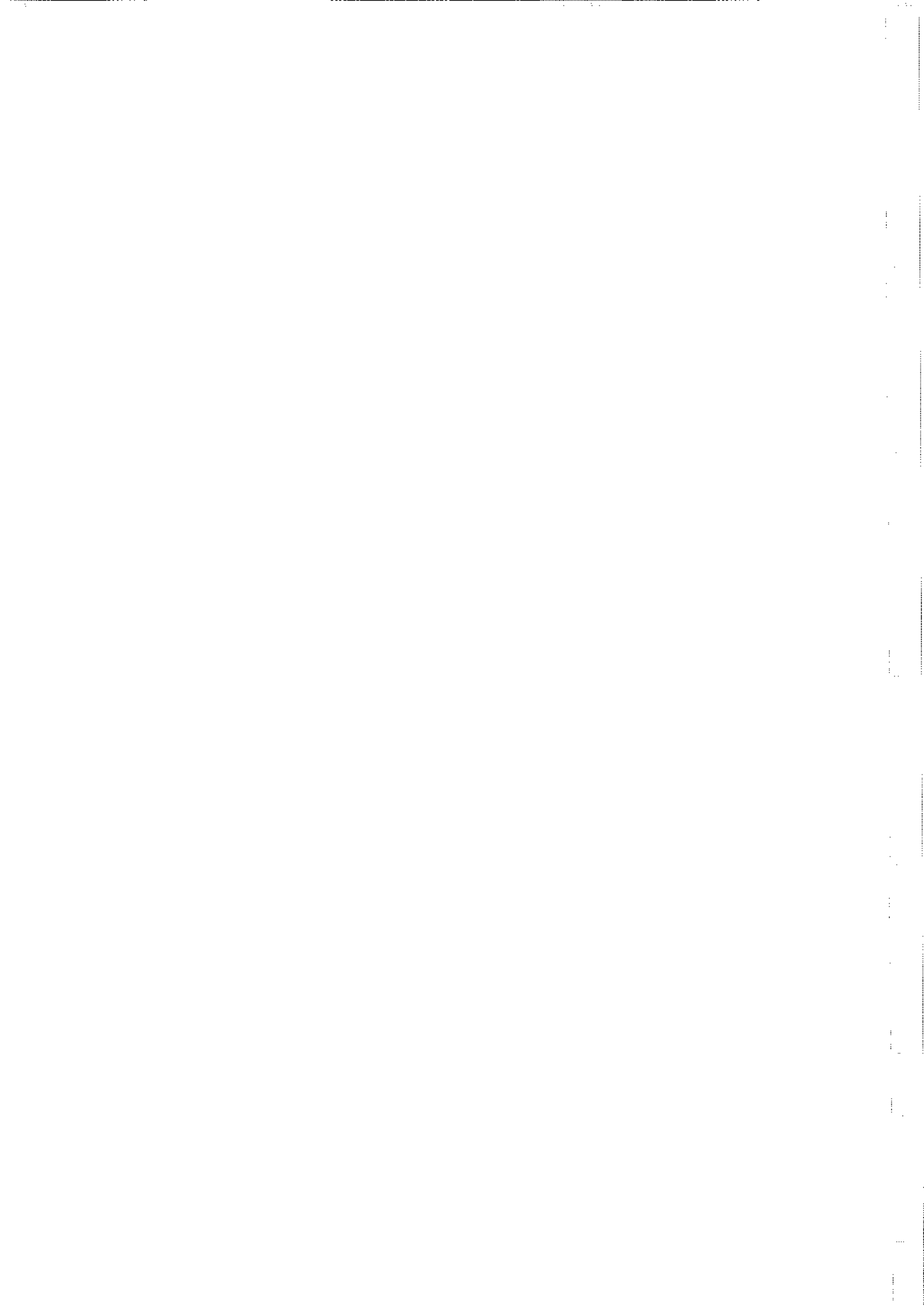

BROEDVOGELS
VAN DE
ZUIDPOLDER TE VELD
IN 2002

Marc van Houten

VOGELWERKGROEP HET GOOI EN OMSTREKEN
Hilversum, 2002

Uitgave: 129

“Wat we misschien van de natuur kunnen leren is haar aanpassingsvermogen,
dat je wat maar even duurt zin kunt geven”.

Hans Warren
In “Ik ging naar de Noordpol”, 1996

INHOUD

	Blz.
SAMENVATTING	
1 INLEIDING	2
2 ONTSTAANSGESCHIEDENIS EN GEBIEDSBESCHRIJVING	3
2.1 Ligging, oppervlakte en eigendom	3
2.2 Ontstaansgeschiedenis	4
2.3 Bodemgesteldheid en waterhuishouding	5
2.4 Graslandtype	6
2.5 Agrarische werkzaamheden en beheer	6
2.6 Openstelling	7
2.7 Visueel- landelijke aspecten	7
2.8 Veranderingen binnen het gebied	7
3 WEERSOMSTANDIGHEDEN	10
4 WERKWIJZE	12
4.1 Inventarisatiemethode	12
4.2 Veldwerk	12
4.3 Uitwerking en interpretatie	13
5 RESULTATEN	14
5.1 Ontwikkeling per soort	16
5.2 Rode Lijstsoorten	18
5.3 Vergelijking met voorgaande jaren	19
5.4 Waarnemingen van niet-broedvogels	20
5.5 Waarnemingen van zoogdieren	23
5.6 Waarnemingen van amfibieën	23
5.7 Waarnemingen van vissen	23
6 NESTBESCHERMING EN PREDATIE	24
6.1 Nestbescherming	24
6.2 Predatie	24
7 BEHEERAANBEVELINGEN	25
8 TER OVERWEGING	26
9 DANKZEGGING	27
10 GERAADPLEEGDE BRONNEN	28
BIJLAGEN	
Bijlage 1	Soorten en territoria van broedvogels van de Zuidpolder te Veld in 1989 en 2002
Bijlage 2	Territoriakaarten

SAMENVATTING

In 2002 is in de Zuidpolder te Veld, gemeente Eemnes, een broedvogelinventarisatie uitgevoerd. De totale oppervlakte van het onderzochte gebied bedraagt circa 280 ha. Totaal zijn er 17 verschillende broedvogelsoorten vastgesteld, die samen 219 territoria bezetten. Deze leverden een dichtheid van ruim 78 territoria/100 ha op. De Grutto was de talrijkste soort met 51 territoria, gevolgd door de Kievit en Meerkoet met respectievelijk 42 en 28 territoria.

Twee vogelsoorten van de Rode Lijst, de Grutto en de Tureluur, keurden het gebied met broedterritoria waardig. De Fuut, Canadese Gans, Nijlgans, Wintertaling, Kuifeend, Boerenwaluw en Witte Kwikstaart werden, in vergelijking met 1989, als nieuwe territoriumbezitters aangetroffen.

Andere opvallende broedvogelsoorten waren Wintertaling, Slob- en Kuifeend.

Het voorkomen van de Gele Kwikstaart als broedvogel is bij deze inventarisatie niet meer vastgesteld.

De Zuidpolder te Veld was in 1989 nog een goed weidevogelgebied. In het onderzoeksjaar 2002 is het gebied te benoemen met gemiddeld weidevogelgebied. Van andere waargenomen faunistische elementen zijn ook waarnemingen vastgelegd. Voorstellen voor het beheer in gangbaar boerengrasland worden uitgewerkt.

1. INLEIDING

In dit rapport wordt verslag gedaan van een weidevogelonderzoek in de Zuidpolder te Veld, gemeente Eemnes. Dit 280 ha grote graslandgebied is een onderdeel van het ruilverkavelingsgebied Eemland.

Deze ruilverkaveling is reeds sinds 1988 formeel in uitvoering; in de loop van 1989 werd gestart met de inrichtingswerken.

In 1989 werd er besloten om in het hele landinrichtingsgebied Eemland (ca. 7.700 ha) te beginnen met het uitvoeren van weidevogelonderzoek.

De afgelopen 13 jaar hebben er de nodige veranderingen plaatsgevonden. Deze veranderingen hebben voornamelijk betrekking op de inrichting binnen het gebied

Om op de lange termijn inzicht te kunnen krijgen in de ontwikkelingen in de weidevogelstand is monitoring onontbeerlijk.

Het gaat al jaren niet goed met de meeste weidevogelsoorten in Nederland. De meeste weidevogelplots liggen in de betere weidevogelgebieden en een achteruitgang komt in die gebieden waarschijnlijk pas later tot uiting.

Om echter van de totale populatieontwikkeling een goed beeld te krijgen, dient monitoring ook op het overige grasland te vinden.

Naar aanleiding van het bovenstaande is besloten om het gebied op broedvogels te inventariseren. De resultaten kunnen een bijdrage leveren aan een andere kijk op dit gebied en geven de recente situatie van de weidevogelstand weer.

Ook kan vergeleken worden met de al tot weidevogelreservaat omgevormde graslandgebieden in het Eemland.

2. ONTSTAANGESCHIEDENIS EN GEBIEDSBESCHRIJVING

2.1 Ligging, oppervlakte en eigendom

Het onderzoeksgebied ligt noordelijk van de bebouwde kom van de gemeente Baarn en oostelijk van de lintbebouwing van de gemeente Eemnes, waartoe het gebied ook behoort.

Het gebied is te vinden op de topografische kaart 1:25 000, blad 32A Soestdijk, in Atlasblok 32-12. De coördinaten zijn 147/471, 148/471, 147/472 en 148/472 (figuur 1).

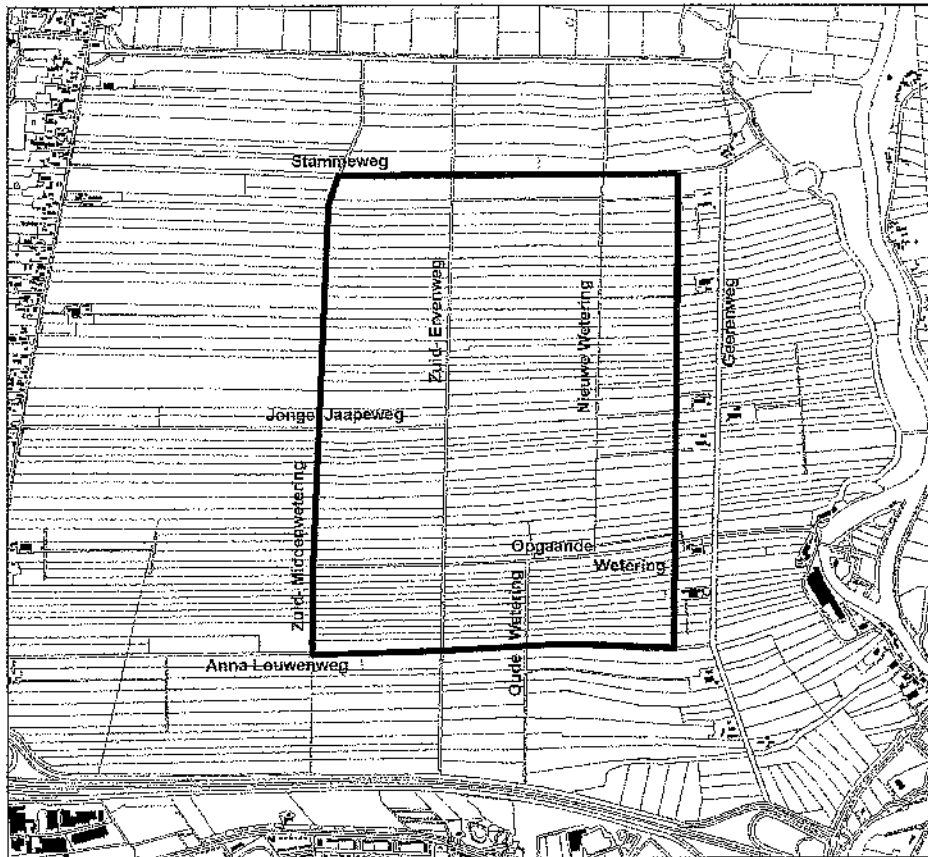
Figuur 1. Ligging van het geïnventariseerde gebied.

De begrenzing wordt in het noorden gevormd door de Stammeweg en in het oosten langs een denkbeeldige lijn aan de achterzijde van de huiskavels aan de Geerenweg. In het zuiden loopt de grens langs de Anna Louwenweg en in het westen langs de Zuid Middenwetering (figuur 2).

De totale oppervlakte van het onderzochte gebied bedraagt circa 280 hectare.

Figuur 2. Begrenzing en toponiemen van het onderzoeksgebied.

Geologisch gezien behoort het onderzochte gebied tot de Eemvallei, die samen met de Gelderse Vallei het lage gebied vormt tussen het glaciaal gestuwde gebied van de Utrechtse Heuvelrug en het Gooi en dat van de Veluwe.

Het gehele onderzochte deel van de Zuidpolder te Veld is in bezit of beheer van veeboeren.

2.2 Ontstaansgeschiedenis

Het zeer diepe bekken van de Eemvallei is reeds gedurende de middelste van de drie Pleistocene Scandinavische vergletsjeringen voor een deel opgevuld met erosie- en sedimentatiezanden, die afkomstig waren uit smeltwater van het landijs.

In de hierop volgende warmere periode (het Eemien) drong de zee het gebied binnen en is een laag klei afgezet. Tijdens de laatste ijstijd raakte het dal verder opgevuld met opnieuw smeltwaterafzettingen en later ook met dekzanden.

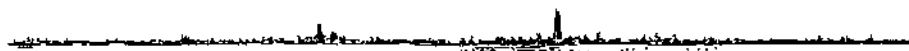
Bij het begin van het Holoceen, ca. 10.000 jaar geleden, bestond het gebied van de Eemvallei hoofdzakelijk uit een brede zandvlakte met in het midden het ondiep ingesneden dal van de Eem. Tijdens het Holoceen is dit gebied voor een groot deel met veen begroeid geraakt.

De zee kreeg gedurende de laatste tien eeuwen tot kort voor de aanleg van de Afsluitdijk bij hoge vloedstanden toegang tot het gebied. Het veen overstromde regelmatig en is daardoor met een laag Zuiderzeeklei bedekt.

De oudste geschiedenis van het onderzoeksgebied ligt in het landschap bewaard. Als we de verkaveling van het landschap bekijken, zien wij de stroken grond vanaf rivier de Eem in de richting van het Gooi (westelijk) lopen.

De eerste grondgebonden boeren vestigden zich omstreeks 1200 na Chr., in wat nu Eembrugge heet. Zij legden een dijk aan langs de Eem in noordelijke richting (de huidige Zomerdijk) tot net voorbij het punt waar nu de Eemnessersluis ligt en vandaar een dijk landinwaarts tot aan de hogere gronden van het Gooi. Deze laatst genoemde dijk werd Zuidwend genoemd.

Het gebied tussen de Zomerdijk, de Zuidwend, de Gooise heuvels en de hoge gronden bij Baarn werd in cultuur gebracht. Hiertoe moest het laaggelegen drassige gebied ontwaterd worden. Dit gebeurde door vanaf de Zomerdijk sloten en weteringen te graven in westelijke richting. Het land van elke boer werd aan de noord- en zuidkant door zo'n sloot afgegrensd. Kwamen er boeren bij dan werd een perceel gehalveerd door een nieuwe sloot te graven. Op die manier ontstond het nog steeds aanwezige karakteristieke kavelpatroon van de 'opstreckende heerden'.

2.3 Bodemgesteldheid en waterhuishouding

Bodemgesteldheid

De bodem in het onderzoeksgebied bestaat voor het grootste gedeelte uit veenmosgronden en riet- en zeggeveengronden met een kleidek zonder minerale eerdlaag van 20-40 cm. Naar het zuidwesten van het onderzoeksgebied gaat deze over in een moerige grond met een kleidek van 20-30 cm, terwijl plaatselijk een matig fijne, leemarme zandgrond met een gering kleidek wordt aangetroffen.

Waterhuishouding

Zoals gebruikelijk wordt er een winter- en een zomerpeil gehanteerd.

Het winterpeil ligt -120 cm onder N.A.P., het zomerpeil ligt -100 cm onder N.A.P. Concreet betekent dit dat het waterpeil in de winter tussen de -90 tot -110 cm onder het maaiveld ligt. Voor de zomer is dit -70 tot -90 cm onder het maaiveld.

De variatie van de peilen ten opzichte van het maaiveld wijst op het relatief grote reliëf van het maaiveld in het onderzoeksgebied.

2.4 Graslandtype

Het is moeilijk de koppeling te maken tussen het voorkomen van weidevogels en de vegetatie. Een eenduidige systematiek is niet toereikend.

In botanisch opzicht bleken de graslanden van het onderzoeksgebied over het algemeen van weinig waarde. De percelen zijn voedselrijke raaigraslanden op klei. De oevers zijn over het algemeen te steil afgesneden bij het slootonderhoud om waardevolle vegetaties te kunnen herbergen.

Naast de gehanteerde graslandtypes zijn enkele eenheden aanwezig die floristisch soortenarm zijn (en daardoor wellicht niet of minder als doeltype worden beschouwd, zgn. Rompgemeenschappen), maar die voor de weidevogels wel van belang zijn. De processen, die leiden tot die indeling zijn terug te leiden tot:

de bodem (onderscheid in zand, veen en klei)

het water (onderscheid in droog, vochtig en nat)

de waterkwaliteit (onderscheid in zout, brak, zoet, zuur en kalkrijk, dus in chloridegehalte en pH)

de voedselrijkdom (voedselarm, mesotroof, voedselrijk)

Als graslandtype geldt voor de Zuidpolder te Veld: Intensief cultuurgrasland.

Het vanouds als graslandgebied gebruikte kleiweidegebied is nu modern ingericht t.b.v. de landbouw. Restanten van het vroegere ("jaren '50") graslandtype zijn niet gemakkelijk te vinden. Het is intensief ontwaterd en gebruikt weiland/grasland. De vegetatie bestaat uit Engels raaigras en Paardebloem. Dit graslandtype is alleen bij aanvullende landschapkenmerken (open, rustig) nog van belang voor weidevogels (Scholekster, Kievit, event. Grutto).

Van de botanische samenstelling zijn incidenteel gegevens verzameld, daar het gebied niet voor botanisch onderzoek is bezocht.

De graslanden lijken van geringe betekenis, op slechts enkele plaatsen is een pol Pinksterbloemen gevonden. Dit is een echte aanwijzer van vocht en is dan ook in de slootkanten aangetroffen. Tevens is het voorkomen van Pitrus langs slootkanten opgemerkt. Boterbloemen zijn hier en daar in het gebied gesignaleerd. Op een paar plaatsen waren de sierlijke bloemen van de Echte Koekoeksbloem aanwezig.

2.5 Agrarische werkzaamheden en beheer

Door de droge perioden in de maanden februari en maart waren de boeren vroeg begonnen met rollen, slepen en mesten van het land. Zo was eind maart al een relatief groot gedeelte van het onderzoeksgebied met mest geïnjecteerd, en op drie percelen kunstmest aangebracht.

Op één perceel, in het zuiden van het gebied, waren toen reeds 17 vleeskoeien aanwezig. Eén perceel was recent omgeploegd en op één perceel stonden nog restanten van maïs (stoppels).

Vóór de tweede week van april was ruim 75% met mest geïnjecteerd en liepen er op vier percelen koeien. Vijf percelen waren toen recent omgeploegd.

Eind april waren op zes percelen koeien ingeschaard, op drie percelen paarden en op één perceel schapen. De percelen lagen veelal in de nabijheid van de oostelijk gelegen boerderijen.

Voor de tweede week van mei werd er op een aantal percelen reeds gemaaid. Eind mei was ruim 80% van de graslandgebieden gemaaid. Het maaisel werd na een kleine week afgevoerd. Nadien kwam er langzamerhand meer melkvee in het land. In het zuidelijk deel liepen opvallend veel paarden.

2.6 Openstelling

Het gebied wordt omsloten door enkele geasfalteerde wegen, bestemd voor de agrariërs die er hun percelen hebben. De wegen zijn vrij toegankelijk voor auto's, fietsers, ruiters, etc. Een deel van de Anna Louwenweg is tijdelijk afgesloten geweest. De toename van sluipverkeer is een ongewenste ontwikkeling in het stiltegebied.

2.7 Visueel- landschappelijke aspecten

De Zuidpolder te Veld is één uitgestrekt graslandareaal waarin boomgroei, op één boom na, ontbreekt. Enkele percelen worden echter gebruikt als bouwland. Ten oosten van het onderzoeksgebied staat een aantal boerderijen met opgaande erfbepanting. Het gebied bevat vele sloten die de grenzen van de meeste percelen vormen. Deze sloten wateren weer af op de wat bredere weteringen die op hun beurt het water afvoeren naar de Eemnesservaart. Aan het eind daarvan staat een gemaal dat het water uitslaat in de Eem.

2.8 Veranderingen binnen het gebied

Sinds de vorige inventarisatie (1989) hebben er nogal wat veranderingen plaatsgevonden. De ingrepen in het gebied, die het gevolg zijn van de ruilverkaveling, hebben de Eempolders nogal sterk doen veranderen. Deze veranderingen hebben voornamelijk betrekking op de inrichting binnen het gebied.

- Wegen:

De aanwezigheid van wegen, het type wegen, de wegendichtheid en de verkeersintensiteit kunnen een belangrijke invloed hebben op weidevogels. In 1989 werden de wegen tamelijk extensief gebruikt, en deden voornamelijk dienst als landbouwontsluiting.

In 1990 is de Jonge Jaapweg, tussen de Zuid-Ervenweg en de Geerenweg, geheel verwijderd.

In 1992 hebben er de nodige verkeersremmende maatregelen op de Wakkerendijk plaatsgevonden. Hoewel concrete cijfers ontbreken is er wel degelijk sprake van ongewenst sluipverkeer in het stiltegebied, waarvan de Zuidpolder te Veld uitmaakt. Er is veel extra verkeer van automobilisten die vanuit Eemnes richting Eembrugge rijden. Voor hen wordt de reistijd bekort wanneer ze door de polder gaan in plaats over de Rijksweg A1 en de drie kilometer lange Wakkerendijk. Destijds meldde een woordvoerder van de gemeente Eemnes, dat het om zo weinig mensen gaat, dat de gemeente daar geen probleem in ziet. (bron: Gooi- en Eemlander, 4 april 1992).

In 1990 zijn vrijwel alle wegen in het gebied geasfalteerd. Half september werd de aan de zuidgrens gelegen Anna Louwenweg verhard en verdween de laatste beklinkerde doorgaande weg in de Zuidpolder te Veld. Tevens zijn ook enkele betonwegen, voor privé gebruik, door het graslandgebied aangelegd.

Op de in het zuiden gelegen Rijksweg A1 is het sinds 1989 alleen maar drukker geworden.

- Bebouwing:

Evenals wegen kan ook van bebouwing een versturende invloed uitgaan. De factoren bebouwing en verkeer zijn trouwens vaak gekoppeld

Stond er in 1989 langs de oostelijk gelegen Geerenweg slechts één boerderij, in 1990-1991 zijn er maar liefst zes moderne boerderijen met hun enorme opstallen en silo's bijgekomen.

- Beplanting:

Enkele weidevogelsoorten, waaronder de meeste steltlopers, blijken de omgeving van bomen, houtsingels en houtkaden te mijden bij de keuze van de nestplaats.

Waarschijnlijk als reactie op de mogelijke aanwezigheid van predatoren (kraaiachtigen, marterachtigen). De eerder aangehaalde boerderijen hebben allen een opgaande erfbeplanting.

In 1996 zijn langs een groot deel van de oostelijk gelegen Geerenweg aan twee zijden eikenbomen geplant. Men hoeft geen "kenner" te zijn om nu al te voorspellen dat, als de bomen groot genoeg zijn om een middelgroot nest te bevatten, de dan aanwezige weidevogels grote hinder zullen ondervinden van de aanwezigheid van de kraaiachtigen.

- Grondgebruik:

Het gehele gebied was in 1989 vrijwel geheel in gebruik als agrarisch grasland. Plaatselijk werd dit patroon doorbroken door akkerbouw. Reeds enkele jaren worden er diverse percelen gebruikt als bouwland, waarop maïs wordt verbouwd. Uit landschappelijk oogpunt weerhoudt deze groene wand ieder van het weidse uitzicht over de polders. Werd er in dit onderzoeksjaar ruim 7% van het land gecultiveerd en/of tot maïsakker gemaakt, in 1989 was dat op 1% van het totale grasgebied het geval.

Ten opzichte van 1989 werd er in 2002 op 3% minder land beweid (30% tegenover 27%). De graslanden worden nu relatief meer gebruikt als hooiland.

- Waterhuishouding:

In tabel 1 is een overzicht gegeven van de peilen van zowel ten opzichte van het N.A.P. als het maaiveld van 1989 en 2002.

Tabel 1. Verhouding van het winter- en zomerpeil ten opzichte van het N.A.P. en het maaiveld, in 1989 en 2002.

	1989	2002
Winterpeil tov N.A.P. (in cm)	-120	-120
Zomerpeil tov N.A.P. (in cm)	- 90	-100
Winterpeil tov maaiveld (in cm)	-90 tot -110	-90 tot -110
Zomerpeil tov maaiveld (in cm)	-60 tot -80	-70 tot -90

In de zomer van 2002 experimenteerde het Waterschap Vallei & Eem met de waterpeilen in enkele polders in het Eemland, waaronder ook de Zuidpolder te Veld. De waterpeilen zullen, als dit beleid wordt doorgezet, in veel deelgebieden 5 tot 20 centimeter lager staan dan in de afgelopen zomers. Het waterschap wil de ervaringen van deze zomer gebruiken voordat het de nieuwe waterpeilen definitief vaststelt.

3. WEERSOMSTANDIGHEDEN

Het weer drukt elk jaar weer een grote stempel op het verloop van het (weide-) vogelseizoen; de broedmogelijkheid, het vinden van voedsel door de pullen, het tijdstip en verloop van de werkzaamheden van de boer, etc.

In de periode rond zonsopkomst, waarin het gebied het meest bezocht werd, blijkt de trefkans van zangvogels in de graslanden door de volgende weersfactoren te worden beïnvloed (in volgorde van belangrijkheid):

- 1) Een hogere trefkans treedt op naarmate:
 - de temperatuur hoger is;
 - de temperatuur sneller oploopt onder invloed van de zon;
 - de luchtvochtigheid hoger is;
 - de temperatuur op de bezochtdag hoger is in vergelijking met voorgaande dagen.

- 2) Een lagere trefkans treedt op naarmate:
 - de lucht meer bewolkt is;
 - de windsnelheid toeneemt.

Dezelfde weerfactoren beïnvloeden ook later op de ochtend de trefkans van zangvogels. Regen heeft alleen later op de ochtend een negatief effect. Overigens verschilt het effect van weersomstandigheden van soort tot soort.

De gemiddelde temperatuur over de lente (maart, april, mei) is uitgekomen op 10°C, tegen een langjarig gemiddelde van 8,9°C. Daarmee was de lente zeer zacht. In al de drie afzonderlijke maanden lag de gemiddelde temperatuur boven het langjarig gemiddelde, met name in maart, een maand die zeer zacht verliep.

Met gemiddeld over het land 554 uren zon, tegen een langjarig gemiddelde van 485 uren was de lente zonnig. Dit hadden we vooral te danken aan een zonnige maart en april.

De lente was gemiddeld over het land droog met 132 mm neerslag tegen 166 mm normaal. Van de afzonderlijke maanden waren maart en mei gemiddeld over het land droog, april was aan de natte kant.

Concluderend was het in deze lente zeer zacht, zonnig en gemiddeld over het land droog. Bron: KNMI.

Tabel 2. Weersomstandigheden tijdens de veldbezoeken.

Datum	Temperatuur	Windkracht en richting	Bewolking
30-03	6-14 °C	Zwak zuid	90-100%
13-04	8-10 °C	Matig noord	100%
24-04	12-19 °C	Zwak west	10-90%
11-05	12-14 °C	Zwak/matig zuid	100%
24-05	11-16 °C	Matig zuid	90%

Over het algemeen waren het goede dagen om te inventariseren en vormden de weersomstandigheden geen belemmerende factor op de zang en overige territoriale gedragingen (zie tabel 2).

4. WERKWIJZE

4.1 Inventarisatiemethode

Het onderzoek werd uitgevoerd volgens de BMP-W (Broedvogel Monitoring Project-Weidevogels) methode, van SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland). Daarbij werden richtlijnen gevolgd die staan beschreven in de Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet (Teunissen & van Kleunen 2001). Ook de interpretatiecriteria die moeten worden aangehouden voor het vaststellen van territoria e.d. zijn hieruit overgenomen. Voor details per vogelsoort en overige noodzakelijke informatie is het boek Vogelinventarisatie (Hustings et al. 1985) geraadpleegd. Vogelsoorten welke buiten de BMP-W vielen, zijn volgens de richtlijnen van de 'gewone' BMP behandeld.

Het BMP-W is een gestructureerde methode die veel wordt gebruikt wanneer een betrouwbaar resultaat wordt vereist van het werkelijke aantal territoria, broedparen of nesten dat aanwezig is van vogels tijdens de voortplantingsperiode.

Met de resultaten van deze gestandaardiseerde methode is het mogelijk om verschillen van jaar tot jaar te vergelijken. Daarnaast kunnen aantallen van een soort vergeleken worden met de aantallen van dezelfde soort in een ander gebied, mits dat gebied een zelfde structuur bezit en met dezelfde intensiteit is onderzocht.

De hierna beschreven methode is thans de volledigste en betrouwbaarste landelijke inventarisatiemethode voor broedvogels in het cultuurland en dit maakt haar onmisbaar bij onderzoek aan vogelgemeenschappen.

4.2 Veldwerk

Tijdens een inventarisatiebezoek werd het gebied vanaf de wegen met behulp van een verrekijker afgezocht op (weide-)vogels. Baltsactiviteiten, voer in de snavel van de zangvogels, nestvondsten, etc. zijn daarbij op kaarten, die een schaal hadden van 1: 5000, ingetekend. Met behulp van een beperkt aantal insteken is ernaar gestreefd de maximum waarnemingsafstand niet groter te laten worden dan circa 300 meter. Hiermee is ook onrust en verstoring, voor een groot deel vermeden.

De graslengte speelde bij het inventariseren een belangrijke rol. In april, wanneer het gras nog vrij kort is, kon bovenstaande werkwijze goed gehanteerd worden. In mei echter, toen het gras langer werd, zijn meerdere insteken gedaan.

Bij een vervolfbezoek is doorgaans steeds een ander beginpunt gekozen om te voorkomen dat het begin van het bezoek altijd bij dezelfde percelen zou liggen.

Veel vogelsoorten zijn omstreeks zonsopkomst het meest actief, maar in de loop van de ochtend neemt de activiteit snel af om gewoonlijk in de middag een dieptepunt te bereiken. Enkele soorten hebben in de avond een opleving.

Voor weidevogels is een zeer vroeg bezoek, ongeveer één uur voor zonsopkomst, niet altijd nodig. De veldbezoeken vonden plaats op de voor weidevogels "beste tijd van de dag". Doorgaans is dit van iets na zonsopkomst tot ongeveer het middaguur (en in april ook in de middag).

Uit praktische overwegingen werd vaak in de vroege morgenuren geïnventariseerd; het begintijdstip viel altijd samen met zonsopkomst.

Vanaf eind maart tot eind mei zijn geregeld bezoeken aan het gebied gebracht. De verdeling van de inventarisaties over de maanden en de periode van de dag is aangegeven in tabel 3.

Tabel 3. Verdeling van inventarisaties over de maanden en de bijbehorende telduur.

Datum	Telduur (in min.)
30-03	260
13-04	225
24-04	255
11-05	280
26-05	270
Totaal	1290

4.3 Uitwerking en interpretatie

Bij het uitwerken van de gegevens is standaardisatie noodzakelijk om de resultaten van verschillende waarnemers, in de loop van de jaren, onderling vergelijkbaar te maken. Na ieder bezoek werden de waarnemingen direct overgebracht van de veldkaart op kaarten per soort (soortkaarten).

Per bezoek werd per soort geteld hoeveel geldige waarnemingen er waren. Vervolgens werden definitieve territoria vastgesteld, voornamelijk aan de hand van uitsluitende waarnemingen.

Een uitsluitende waarneming is een gelijktijdige waarneming van twee of meer territoriumhoudende vogels, die er op wijst dat er sprake is van twee of meer territoria binnen een bepaalde afstand.

Ook waarnemingen van vogels uit verschillende delen van het gebied, waarvan het onwaarschijnlijk is dat het om dezelfde individuen gaat, worden hiertoe gerekend. Het zijn zeer belangrijke waarnemingen voor de interpretatie.

Het interpretatiecriterium, het aantal waarnemingen dat vereist wordt om te kunnen spreken van een territorium, varieert per soort. Uiteraard worden alleen geldige waarnemingen meegenomen; een nestvondst is altijd een geldige waarneming. Als er geen uitsluitende waarnemingen of nestvondsten waren, moest er een bepaalde afstand liggen tussen twee geldige waarnemingen om te kunnen spreken van één territorium (fusieafstanden).

De interpretatiecriteria per broedvogelsoort van SOVON vormden een belangrijke leidraad voor de interpretaties.

5. Resultaten

In tabel 4 is een overzicht gegeven van de aantallen territoria. In totaal zijn van 17 vogelsoorten territoria vastgesteld. Van ieder van deze soorten wordt in paragraaf 5.1 een korte bespreking gegeven.

De term territorium wordt hier als synoniem voor paar, broedpaar, broedplaats, broedgeval en nestplaats gehanteerd. Immers, wanneer waarnemingen van een vogelsoort aan bepaalde eisen voldoen, mogen ze worden meegeteld, ongeacht of het broeden daadwerkelijk is geconstateerd of niet. De aanwezigheid van de vogels in een terrein in die tijd van het jaar geeft aan dat dit gebied geschikt is voor de soort. Aangenomen wordt dat soorten waarvan territoria werden vastgesteld broedparen vertegenwoordigen.

Het aantal territoria dat opgetekend is in 1989 (Terlouw & de Wijs 1990) is ook vermeld; in de ontwikkeling per soort wordt hierop ingegaan.

Tabel 4. Soorten en territoria van broedvogels van de Zuidpolder te Veld in 1989 en 2002.

Soort	Aantal territoria in 2002	Aantal territoria in 1989	Dichtheid /100 ha in 2002
Fruut	3	-	1
Knobbelzwaan	8	2	2,9
Canadese Gans	3	-	1
Nijlgans	1	-	
Wintertaling	1	-	0,4
Wilde Eend	14	18	5
Slobeend	1	2	0,4
Kuifeend	2	-	0,7
Meerkoet	28	25	10
Scholekster	7	12	2,5
Kievit	42	51	15
Grutto	51	87	18,2
Tureluur	7	8	2,5
Veldleeuwerik	26	50	9,3
Boerenzwaluw	3	-	1,1
Graspieper	17	16	6,1
Gele Kwikstaart	-	1	
Witte Kwikstaart	5	-	1,8
Totaal	219	272	78,2

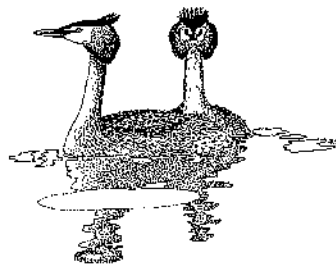
5.1 Ontwikkeling per soort

In het hier volgende worden de gekarteerde soorten en de gegevens uit tabel 4 afzonderlijk besproken.

Aandacht wordt geschonken aan het verspreidingspatroon, biotoopeisen en de historische ontwikkeling van de betreffende soort in het Eemland

Fuut 3 territoria

In 2002 zijn drie territoria vastgesteld. Hoewel de Fuut zich de laatste decennia zich meer gevestigd heeft in de Eempolders, zal het wellicht niet om veel grotere aantallen gegaan zijn. Dit wordt vermoedelijk veroorzaakt door het karakter van de vele sloten. In het Eemland zijn de sloten, met uitzondering van de bredere weteringen, in het algemeen tamelijk smal, met een hoge, steile oever. De territoria bevonden zich dan ook in de weteringen.

Knobbelzwaan 8 territoria

In het onderhavige gebied zijn acht territoria vastgesteld. De territoria lagen vrijwel allemaal in de nabijheid van een wetering. Van twee broedsels konden resp. vijf en zes eieren geteld worden. Twee andere uitgekomen nesten hadden elk vier juveniele dieren.

Canadese Gans 3 territoria

Nadat de Canadese Gans bij de eerste inventarisatie (1989) alleen nog maar aangetroffen werd ten westen van Spakenburg, heeft de soort daarna vrijwel de hele Eempolders gekoloniseerd. Een nieuwe soort voor de Zuidpolder te Veld.

Nijlgans 1 territorium

Evenals de vorige soort betreft het hier vermoedelijk in alle gevallen paren, of nazaten die uit watervogelcollecties zijn ontsnapt. De Nijlgans kwam tijdens de vorige inventarisatie nog niet voor.

Wintertaling 1 territorium

Weer een nieuwe soort. Deze werkelijke schitterende eendensoort keurde het gebied langs de Zuid-Middenwetering goed en bezette één territorium.

Wilde Eend 14 territoria

Een opvallende afname van 18 territoria in 1989 naar 14 territoria. De Wilde Eend vertoonde in het open weidegebied een vrij gelijkmatige verspreiding. Opvallend is echter het ontbreken in het oostelijk en zuidelijk gedeelte van het werkgebied. Eenmaal is een wijfje aangetroffen dat 'vast' op haar nest zat. Het maximale waargenomen juvenielen van één broedsel was acht.

Slobeend 1 territorium

Ook deze soort nam in aantal af; van twee naar een territorium. Een vrouwtje met een vijftal jongen zwom het weinige riet in van de Nieuwe Wetering. De landelijke populatie van de Slobeend is onderhevig aan schommelingen.

Kuifeend 2 territoria

De tweede nieuwe eend in dit inventarisatiejaar. In zowel de Opgaande als de Zuid Middenwetering bevond zich een territorium. Het is bekend dat Kuifeenden van niet te ondiep water houden. Ook landelijk is de populatie van deze soort het laatste decennium sterk toegenomen.

Meerkoet 28 territoria

Over de Zuidpolder te veld verspreid zijn er in 2002 28 territoria van de Meerkoet vastgesteld. In 1989 waren dit er 25. Landelijk laat de Meerkoet door de jaren heen een lichte toename zien. Mogelijk spelen de zachte winters van de laatste jaren hier een rol in. Tweemaal werd een nest gevonden met negen eieren als inhoud.

Scholekster 7 territoria

Een afname van twaalf naar zeven territoria. Mogelijk is dit een afname die binnen de populatieschommelingen van de soort valt

Kievit 42 territoria

In 1989 totaal 51 territoria, in het jaar 2002 nog 42 territoria. De territoria lagen over het hele gebied verspreid. Landelijk is de trend ook dat de soort afneemt.

Grutto 51 territoria

De Grutto bezette het gebied met 51 territoria. Dertien jaar geleden waren er nog 87(!) territoria van de soort te vinden. Verreweg de meeste territoria zijn vastgesteld op percelen midden in het gebied, die ver van een weg liggen. Mogelijk dat de relatief drukke Stammeweg hier een rol in speelt. Ook landelijk is de teruggang van de Grutto schrikbarend te noemen.

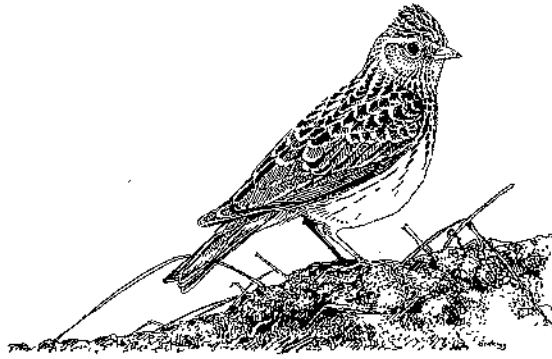
Tureluur 7 territoria

Ten opzichte van 1989 een afname van één territorium. Evenals in 1989 bevonden ook dit jaar de territoria zich langs de randen van het gebied. Landelijk laat de Tureluur een toename zien van 10%.

Veldleeuwerik 26 territoria

Van 50(!) territoria in 1989 naar 26 in 2002. Een enorme afname van bijna 50%! Ten opzichte van 13 jaar geleden houdt deze soort zich nog meer in het midden van het gebied op. De toenemende eenvormigheid van de graslanden, die zowel broed- als voedselterrein zijn, zijn verantwoordelijk voor de drastische afname.

De soort is uiterst gevoelig voor agrarische intensivering. Het scheuren en opnieuw inzaaien van grasland eist een zware tol. Deze handelingen hebben tot gevolg dat er minder voedsel is. Landelijk is er in tien jaar tijd een afname van 40% te zien.

Boerenzwaluw 3 territoria

De drie aangetroffen territoria bevonden zich allen onder de kleine bruggetjes die in het kader van de landinrichting geplaatst zijn over de diverse weteningen.

Graspieper 17 territoria

De Graspieper had 17 territoria in het gebied, één meer dan bij de vorige telling. De soort vertoont enigszins een verspreiding langs de Zuid Ervenweg, die mogelijk veroorzaakt wordt door het in grotere mate voorhanden zijn van zangposten.

Witte Kwikstaart 5 territoria

Een nieuwe soort die zich voornamelijk in de nabijheid van de watergangen en wegen ophield. Nesten zijn dan ook overal aan te treffen: onder slootbruggetjes, dakbedekkingen, in gangetjes van een hoop stenen, etc.

5.2 Rode Lijstsoorten

Twee van de vastgestelde broedvogelsoorten komen voor op de Rode Lijst (Osieck & Hustings 1994): Grutto en Tureluur.

Rode Lijstsoorten zijn soorten die op wereldschaal bedreigd zijn en soorten met een overwegend Westpalearcrtische verspreiding waarvan minstens een kwart van de Noordwest-Europese broedpopulatie in Nederland voorkomt.

Het zijn tevens die soorten die landelijk sterk bedreigd, bedreigd of kwetsbaar zijn. De Grutto, broedvogel in de Zuidpolder te Veld, behoort daartoe.

De oorzaken van de achteruitgang van de meeste weidevogels (grondbroeders) zijn veelvuldig beschreven. Het komt neer op een samenloop van factoren: vervroeging maaidatum, toenemende veedichtheid, veranderingen in vegetatie en bodemfauna, die de jongenaanwas, nestgelegenheid en voedselaanbod aantasten. Een en ander wordt toegeschreven aan twee hoofdoorzaken: verbeterde ontwatering en toenemende bemesting. De daarmee samenhangende intensivering van het graslandverbruik vormt hierin de rode draad maar heeft ironisch genoeg het ontstaan van omvangrijke broedpopulaties van weidevogels aanvankelijk wel mogelijk gemaakt.

5.3 Vergelijking met voorgaande jaren

Men kan weidevogels waarderen naar zeldzaamheid, kwetsbaarheid of internationale betekenis.

Eén van de eerste pogingen om de waarde van weidevogels op een standaard manier te kunnen aangeven, dateert uit de jaren zeventig. Dit was een systeem waarbij aan enkele soorten een puntenwaardering werd toegekend, die in hoofdzaak was gebaseerd op criteria als zeldzaamheid en kwetsbaarheid.

Door deze puntenwaardering te verbinden aan inventarisatiegegevens kan de kwaliteit van weidevogelgebieden uitgedrukt worden in punten.

Aan alle steltlopers onder de weidevogels is een cijfer toegekend variërend van 1 tot en met 5. Normaal gesproken worden de volgende soorten, met daarachter de bijbehorende puntenwaardering in de berekening opgenomen:

Kievit	1	Tureluur	3	Kluut	3
Scholekster	1	Kemphaan	5	Wulp	10
Grutto	2	Watersnip	5	Kwartelkoning	15

De berekening kan worden uitgebreid door de Slobeend en de Zomertaling, met een respectievelijke waardering van 3 en 5 punten op te voeren. In dit geval wordt hier van een NWC-extra norm gesproken.

Het totale aantal punten vormt een norm, de zogenaamde NWC-norm. Een potentieel weidevogelreservaat moet minimaal 75 punten per 100 ha bezitten. Een gebied met 75-100 punten is een goed weidevogelgebied.

Van deze NWC-puntentelling is wel duidelijk dat hij in de loop van de jaren achterhaald is. Eén van de problemen was dat door de snelle achteruitgang van weidevogels de norm niet meer gehaald werd op allerlei plaatsen waar men nog wel weidevogelgebieden wilde aanwijzen, en waar potenties voor herstel natuurlijk best aanwezig waren (Beintema 1995).

Ondanks een achterhaalde puntentelling is het echter een goede vergelijking met 1989, toen deze zogenaamde waarderingsnorm nog werd toegepast (Terlouw & de Wijs 1990).

De Zuidpolder te Veld kwam toen op een totaal van 93 punten, waarbij het onderzoeksgebied het predikaat goed weidevogelgebied ontving. Met de toevoeging NWC-extra kreeg het gebied totaal 95 punten.

In het onderzoeksjaar 2002 kwam het gebied niet hoger dat een totaal van 61. Een puntenwaardering waarbij een weidevogelgebied onder de 75 punten per 100 ha belandt, bestaat er helaas niet(!). Het inventarisatiegebied is wellicht te benoemen met gemiddeld weidevogelgebied. Met de NWC-extra norm komt het gebied tot 63 punten.

Helaas is deze afname niet alleen binnen de Zuidpolder te Veld van toepassing. Ook landelijk is de trend ook negatief voor vele weidevogelsoorten in graslandgebieden.

5.4 Waarnemingen van niet-broedvogels

In deze paragraaf zijn alle losse waarnemingen opgenomen, die tijdens de inventarisaties opgetekend zijn. Hierin zijn ook waarnemingen opgenomen van vogels, die weliswaar territoriaal gedrag vertoonden, maar niet aan de criteria voldeden om voor een territorium in aanmerking te komen

Aalscholver Een overvliegende vogel werd op 30 maart gezien.

Blauwe Reiger Tijdens de vijf inventarisatierondes viel het geringe aantal vogels op, bij elke waarneming ging het om solitaire vogels; twee/twee/drie/vier en acht. Op 26 mei werd gezien hoe een Blauwe Reiger met een mol in de snavel aan komt vliegen. De vogel landde in een sloot en kwam er met de prooi uit en hakte ruim tien maal op het diertje in, waarna deze verorberd werd.

Lepelaar Deze indrukwekkende vogel vloog over richting zuidwest op 11 mei

Knobbelzwaan Op 30 maart waren er diverse groepen 'knobbels' in het noordoostelijk deel aanwezig; 15, 18 en 208 exemplaren. In hetzelfde deel van het onderzoeksgebied waren op 13 april diverse kleine groepjes aanwezig met een totaal van 230 exemplaren. De laatste grote groep werd op 24 april gezien met een totaal van 131 exemplaren.

Wilde Zwaan Op 30 maart en op 13 april werd een Wilde Zwaan tussen een groep Knobbelzwanen gezien.

Grauwe Gans Acht vogels vlogen over op 30 maart en drie op 26 mei, allen richting zuidoost.

Canadese Gans Een paartje vloog "blaffend" rond op 30 maart en twee exemplaren vlogen richting noord op 11 mei.

Brandgans Zeven Brandganzen vlogen op 11 mei over richting noordoost.

Nijlgans Een paartje van deze exoot vloog naar het noorden op 26 mei.

Bergeend Enkele malen werden Bergeenden gezien, het betrof allemaal overvliegende vogels. Op 24 april een paartje richting west, een exemplaar "kwekkerend" richting zuid en tenslotte nog een paartje richting noord op 26 mei.

Smient Op 30 maart verbleven drie Smienten in de Zuid Midden Wetering en 12 exemplaren in de Nieuwe Wetering. Op 13 april tenslotte nog drie vogels in de Zuid Midden Wetering.

Krakeend De Krakeend keurde het gebied niet territorium waardig doch werd wel een paar maal gezien; op 30 maart een paar in zowel de Zuid Midden Wetering en de Nieuwe Wetering. Een mannetje zwom op 11 mei rond in de eerst genoemde wetering.

Wilde Eend Maximum aantallen van groepjes van deze eend waren op 13 april 15 exemplaren, waarvan 13 mannetjes en op 26 mei een totaal van 15 woerden,

Bruine Kiekendief Een mannetje Bruine Kiekendief kreeg het zwaar te voorduren van de aanstormende Kieviten en Grutto's toen hij op 11 mei over het westelijk deel van het onderzoeksgebied vloog. Deze soort broedt in de Noordpolder te Veld.

Buizerd Bij elke telling werden er wel enkele Buizerds gezien; op 30 maart drie exemplaren, op 13 april vier exemplaren, op 24 april acht exemplaren, op 11 mei negen exemplaren en ten slotte op 26 mei drie exemplaren.

Torenvalk Ten opzichte van de vorige soort werd de Torenvalk veel minder gezien; op 30 maart en op 26 mei een exemplaar.

Meerkoet De grootste groep Meerkoeten werd op 30 maart waargenomen, het betrof een groep van 30 exemplaren nabij de Opgaande Wetering.

Scholekster Een kleine soos werd op 26 mei gesignaleerd met negen 'bonte pietten'.

Kievit In het "voor-seizoen" was een groepje van 21 exemplaren het grootst, op 13 april. Opvallend was dat deze soort zich "alweer" ging groeperen op 26 mei; zo waren er die dag enkele groepjes van zo'n tien exemplaren in het gebied te zien.

Kemphaan Van deze intrigerende soort werden er op 13 april twee groepjes gezien met 30 en 82 exemplaren. Vermeldenswaard is dat deze uit ca. 75% mannetjes bestonden. De rustende en foeragerende vogels werden aan de ooststrand van het telgebied waargenomen.

Watersnip Bij het maken van de diverse insteken in het land werden de nodige Watersnippen opgeschrikt. Op 30 maart vijf solitaire vogels en twee groepjes van resp. zeven en tien exemplaren. Op 13 april vier solitaire en clubjes van drie en 12 vogels. Op 24 april tenslotte één en twee vogels. De meeste van deze waarnemingen zijn in het midden van het gebied gedaan.

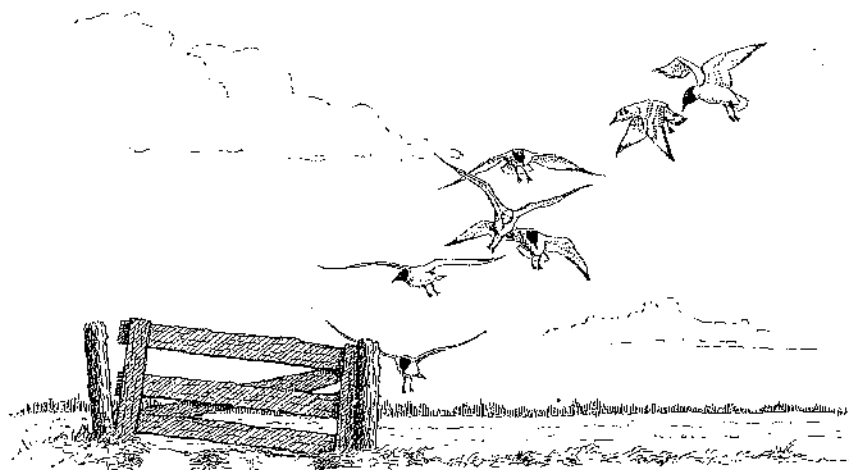
Regenwulp Regenwulpen vlogen over op 24 april; twee exemplaren richting zuidoost en zes vogels naar het noordoosten. Op 11 mei foerageerden er zes exemplaren op pas gemaaid en verwijderd gras.

Wulp Op 13 april werd er een exemplaar gezien welke richting noordwest vloog, op 24 april vloog er een over richting zuidoost.

Bosruiter Roepend vlogen er op 30 maart twee Bosruiters over richting oost.

Kokmeeuw Van deze soort werden er op 30 maart, 13 en 24 april en op 26 mei gemiddeld 40 exemplaren gezien.

Stormmeeuw Op 30 maart werden er twee Stormmeeuwen ontdekt.

Houtduif Een gemiddeld aantal van 30 Houtduiven deden zich te goed aan Klaver op 13 en 24 april.

Gierzwaluw Een vijftal Gierzwaluwen vlogen op 26 mei rond boven het onderzoeksgebied.

Oeverzwaluw Deze soort viel op 11 mei op door zijn ratelend roepje en vloog over richting noord.

Boerenzwaluw Een groepje van 15 Boerenzwaluwen vloog over richting zuid.

Graspieper Op 13 april vlogen er in groepjes een totaal van circa 40 Graspiepers door.

Tapuit Een vrouwtje Tapuit in overgangskleed werd op 30 maart gezien terwijl een mannetje zich langdurig foeragerend ophield op 11 mei.

Kauw Op 24 april werden er twee clubjes gezien; circa 35 rondvliegende exemplaren en een grotere groep van 80 Kauwen doortrekken richting west. Op 11 mei werden er circa 16 exemplaren gezien en op 26 mei zo'n 20 exemplaren.

Zwarte Kraai Van deze soort werden de volgende exemplaren opgetekend; op 30 maart circa acht, 13 april 2 paartjes, 11 mei 14 exemplaren en op 26 mei tenslotte circa 35 exemplaren. De laatste groep bevond zich op pas gemaaid, afgehaald en geïnjecteerd grasland.

Spreeuw Op 30 maart en op 13 april werden er een kleine 20 vogels gezien en op 26 mei waren er enkele 100-den foeragerend op de pas gemaaide percelen grasland te zien.

Huismus Op 11 mei werd een paartje gezien in de enige boom in het gebied.

Kneue In het gebied werd er op 24 april zeven overvliegende Kneuen gezien die richting noordwest vlogen. Op 11 mei werden er circa zeven Kneuen gezien, foeragerend op een zandig plekje.

Rietgors Een mannetje Rietgors liet zijn eenvoudig lied horen op 24 april.

5.5 Waarnemingen van zoogdieren

Muskusrat Op 13 april werd een exemplaar gezien en op 24 april een paar en drie solitaire dieren. Op 11 mei werden drie enkele Muskusratten gesignaleerd.

Haas Over het hele gebied verspreid komen Hazen voor. De volgende aantallen zijn geteld: op 30 maart zeven exemplaren, op 13 april vijf exemplaren, op 24 april en op 11 mei elk twee exemplaren en op 26 mei drie exemplaren.

Mol Verdeeld over het gebied zijn regelmatig molshopen aangetroffen. En kan dus worden aangenomen dat de soort vrij algemeen voorkomt.

Muis spec. Zo nu en dan werden muizen gehoord die zich bevonden in de wat ruigere overhoekjes of slootkanten.

5.6 Waarnemingen van amfibieën

Groene Kikker In de vele sloten van het gebied zijn af en toe Groene kikkers gesignaleerd. De eerste in het seizoen werden op 24 april waargenomen, daarna nog op 11 mei.

5.7 Waarnemingen van vissen

Brasem Op 24 april werden er in het noorden van de Zuid-Middenwetering enkele tientallen exemplaren waargenomen, waarvan de meeste aan het paaien waren

6. NESTBESCHERMING EN PREDATIE

6.1 Nestbescherming

Vanaf 1992 heeft de Weidevogelbeschermingsgroep "Westelijk Eemgebied", als werkgroep van de Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, het initiatief genomen om in het Westelijk Eemgebied praktische weidevogelnestbescherming te starten. Ook in het onderzoeksjaar 2002 heeft genoemde werkgroep gangbaar boerenland belopen om de aanwezige legsels te beschermen.

Uit onderzoek naar de effectiviteit van de vrijwillige weidevogelbescherming blijkt dat de kuikenproductie belangrijk toeneemt door beschermingsmaatregelen. Bij de algemene soorten worden per broedpaar bijna twee maal zoveel kuikens geproduceerd. Dit kan een groot succes worden als de kuikens opgroeien tot volwassen vogels. Dit werkt daardoor ook broedplaatstrouw versterkend.

6.2 Predatie

Tijdens de inventarisatierondes zijn geen legsels gevonden die waren gepredeerd. Wel werden er "losse" eieren gevonden welke waren gepredeerd. Zo werden er op 13 april op drie verschillende plaatsen eendeneieren gevonden, het betrof steeds één ei dat door de Zwarte Kraai was gepredeerd. Op 11 mei betrof het op twee plaatsen steeds één eendenei, wederom door een Zwarte Kraai gepredeerd.

Hoewel er nog wel eens een groepje Zwarte Kraaien in het gebied werden waargenomen, zie paragraaf 5.4, heeft dit zeker niet geleid tot een hoge predatiedruk. Meer broedparen weidevogels gezamenlijk zijn beter in staat predatoren te verjagen dan slechts enkele vogels.

Overvliegende Zwarte Kraaien zijn goede indicatoren om te kijken of zij weidevogels doen opvliegen; er zijn delen in het gebied waar de kraaien ongestoord kunnen vliegen(!).

Vermeldenswaard is dat op de Zuid Ervenweg geregeld honden worden uitgelaten die nogal eens een stuk het grasland inlopen. Het uitlaten van honden komt vooral in de weekends het meest voor.

Op 26 mei werd in het zuidelijk gedeelte een struinende huiskat gesignaleerd. Volgens onderzoek heeft een loslopende kat meer invloed op het buitenleven dan bijvoorbeeld de Vos. Katten kunnen 's nachts ver op sjouw gaan, dit kan oplopen tot tien kilometer (bron: De Volkskrant, 27 april 2002).

7. Beheeraanbevelingen

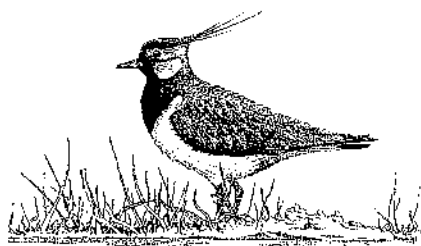
De volgende inrichtings-, beheer- en beschermingsfactoren kunnen voor het onderzoeksgebied als volgt worden toegevoegd:

- **Aanleggen van flauw hellende oevers van sloten en weteringen.** Door deze aanwezigheid wordt het verdwijnen van zachte, slikkige bodems in de loop van het voorjaar als gevolg van de dalende grondwaterstand, tenminste gedeeltelijk gecompenseerd. Deze structuren bieden gunstige broedomstandigheden en een goed voedselaanbod en garanderen tevens drinkwater, van groot belang voor de weidevogelkuikens.

- **Mozaïekbeheer** kan een oplossing betekenen. Dit betekent dat boeren in een gebied een lappendeken van gemaaide en ongemaaide percelen creëren. Ongemaaide slootkanten en stroken op een perceel zijn geschikt als vluchtheuvels voor met name jonge Grutto's. Ook het voeren van een jaarlijks gelijk blijvend beheer per perceel zou gunstig kunnen zijn voor weidevogels. Zij zijn trouw aan plaatsen waar ze het vorig jaar succesvol hebben gebroed.

Helaas kunnen zulke overeenkomsten niet overal worden afgesloten. De overheid kan zorgen dat met name de Grutto meer kansen krijgt door meer middelen te verstrekken om agrarisch natuurbeheer te stimuleren. Voor de landbouw en met name de agrarische natuurverenigingen, ligt hier de uitdaging om te laten zien dat zij in staat zijn de weidevogels in het algemeen, en de Grutto in het bijzonder, voor de Nederlandse graslanden te behouden.

- **In stand houden van overhoekjes en rietland.** Om dichtgroeien te voorkomen zou een gefaseerd beheer met behulp van een vier- of meerjarige cyclus kunnen worden uitgevoerd. Er ontstaan dan geen schokeffecten en de vogels, die reageren op de verschillende groeistadia van het riet, varen er wel bij.

- **Nestbescherming** door boeren, vaak in samenwerking met vrijwilligers, is het aangewezen middel om eieren uit te laten komen. Uit onderzoek van SOVON Vogelonderzoek Nederland is gebleken dat met nestbescherming twee keer zoveel eieren uitkomen. Door natuurverenigingen wordt al geëxperimenteerd met dit mozaïekbeheer gecombineerd met nestbescherming. Ook is het mogelijk voor agrarische natuurverenigingen overeenkomsten voor mozaïekbeheer zonder bescherming te sluiten.

Nestbescherming alleen is echter niet voldoende. Juist in Friesland, waar de nestbescherming als het ware is uitgevonden, en al tientallen jaren plaatsheeft, is de Grutto flink achteruit gegaan. Oorzaak is waarschijnlijk sterfte onder de kuikens. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen wat er aan de hand is.

8. Ter overweging

Rest is de hoop en het vertrouwen uit te spreken dat, als er over een paar jaar weer een integrale broedvogelinventarisatie wordt uitgevoerd, de negatieve trend voor de karakteristieke weidevogelsoorten omgebogen is in een positieve lijn. Juist omdat potenties voor herstel nog wel aanwezig zijn.

Het is daarom belangrijk dat deze polder niet van "gewoon" naar "saai" omgezet wordt.

Om deze "omzetting" tegen te gaan is het van belang de proef, met een lager waterpeil in de zomerperiode, niet voort te zetten. Verlaging van het waterpeil heeft alleen maar nadelen voor de planten die in het water groeien, terwijl ook de oeverplanten die afhankelijk zijn van water het effect zullen ondervinden. Weidevogels zijn gebaat bij hoge waterstanden in de zomer. Waterpeilverlaging heeft een nadelig effect op de in de polders aanwezige natuurwaarden.

Hierbij is het van het grootste belang dat we met z'n allen gebruik maken van elkaars kunnen en kennis. Samenwerking met de boeren, het Waterschap, de natuurbeherende instanties en de particuliere natuurbescherming is van het grootste belang.

9. Dankzegging

In willekeurige volgorde volgt hier een woord van dank, aan hen die ondergetekende geholpen hebben tijdens dit project.

- Henk van Twillert (Waterschap Gelderse Vallei en Eem) voor de informatie over het waterpeil in het onderzoeksgebied.
- Dick A. Jonkers (Blaricum) voor het kritisch doornemen van het manuscript.

10. Geraadpleegde bronnen

Beintema, A., O.Moedt & D. Ellinger, 1995. Ecologische Atlas van de Nederlandse Weidevogels. Schuyt & Co, Haarlem.

Dijk, A.J. van 1996. Broedvogels inventariseren in proefvlakken (handleiding Broedvogelmonitoring Project). SOVON, Beek-Ubbergen.

Houten, M. van & D.A. Jonkers, 2001. Broedvogels van de Oostermeent 2000. Vogelwerkgroep Het Gooi en Omstreken, Uitgave 123, Hilversum.

Osieck, E.R. & Hustings F. 1994. Rode Lijst van bedreigde soorten en blauwe lijst van belangrijke soorten in Nederland. (Techn. Rapport Vogelbescherming Nederland 12) Vogelbescherming Nederland, Zeist.

Teunissen, W 2002. Weidevogels in aantal achteruit. SOVON-Nieuws 15(3): 12-13.

Teunissen WA. & van Kleunen A. 2002. Weidevogels inventariseren in cultuurland. Handleiding Nationaal Weidevogelmeetnet. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Terlouw, R.J.S. & W.J.R. de Wijs, 1990. Weidevogelonderzoek in het Landinrichtingsgebied Eemland 1989. Directie Beheer Landbouwgronden, Utrecht. DBL-publicatie nr. 31.

BIJLAGEN

- Bijlage 1** Soorten en territoria van broedvogels van de Zuidpolder te Veld in 1989 en 2002
- Bijlage 2** Territoriakaarten

Bijlage 1

Soorten en territoria van broedvogels van de Zuidpolder te Veld in 1989 en 2002.

Soort	Aantal territoria in 2002	Aantal territoria in 1989	Dichtheid /100-ha in 2002
Fuut	3	-	1
Knobbelzwaan	8	2	2,9
Canadese Gans	3	-	1
Nijlgans	1	-	
Wintertaling	1	-	0,4
Wilde Eend	14	18	5
Slobeend	1	2	0,4
Kuifeend	2	-	0,7
Meerkoet	28	25	10
Scholekster	7	12	2,5
Kievit	42	51	15
Grutto	51	87	18,2
Tureluur	7	8	2,5
Veldleeuwerik	26	50	9,3
Boerenwaluw	3	-	1,1
Graspieper	17	16	6,1
Gele Kwikstaart	-	1	
Witte Kwikstaart	5	-	1,8
Totaal	219	272	78,2

Bijlage 2

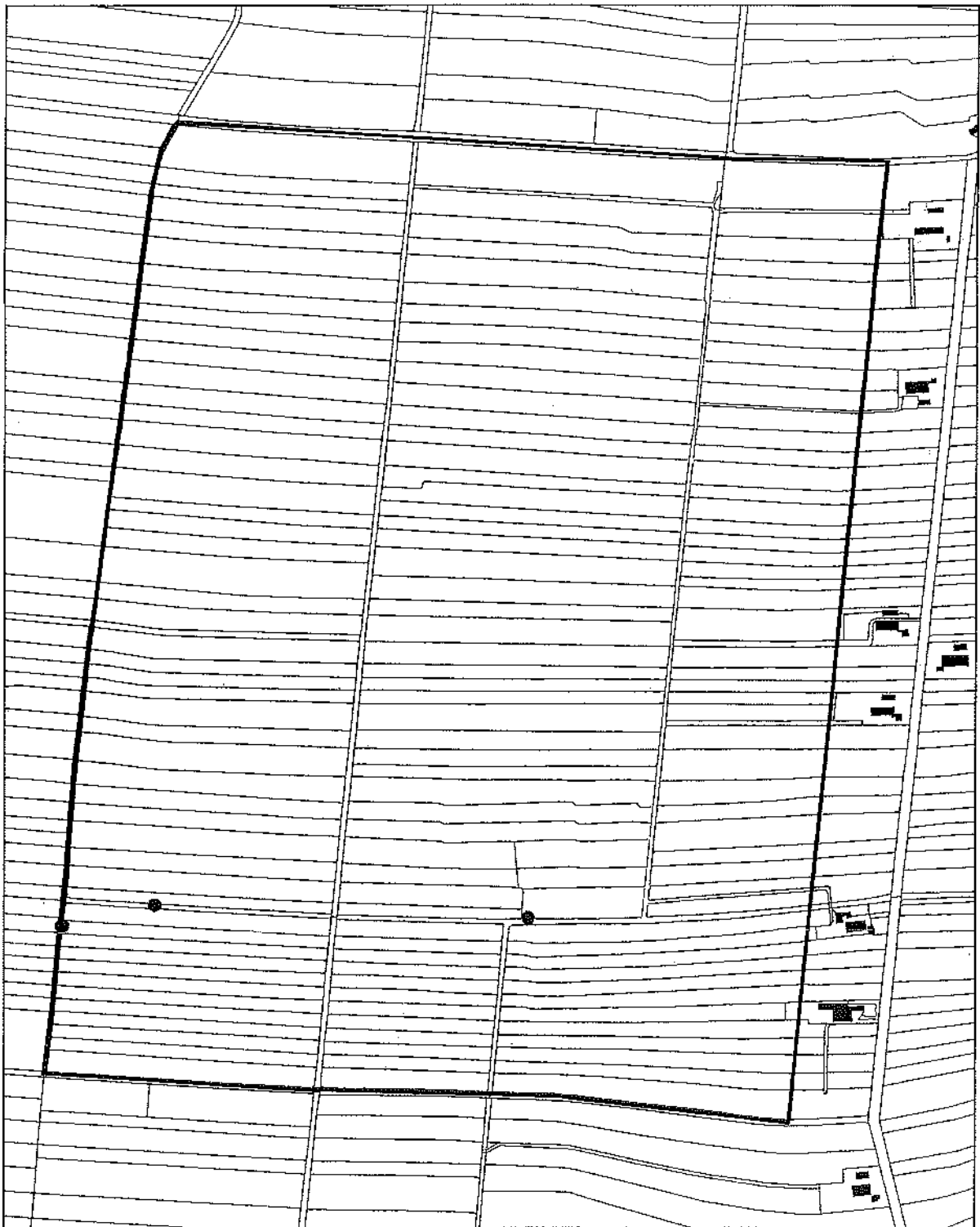
Territoriakaarten

De verspreiding van de soorten wordt weergegeven door middel van territoriumkaarten.

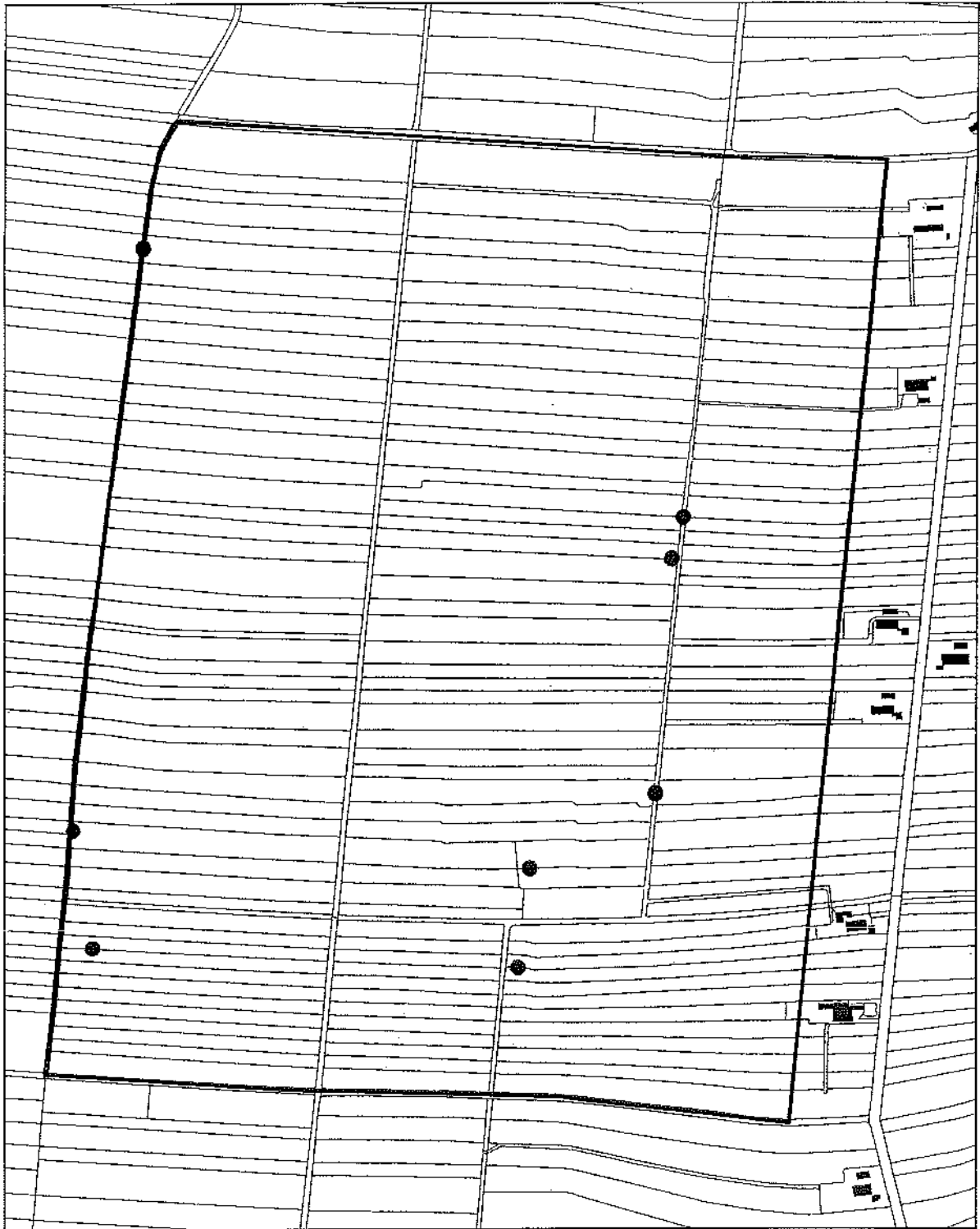
Deze stippen zullen over het algemeen niet de exacte plaats van het nest weergeven en evenmin is het zeker dat in alle gevallen het centrum van het territorium op die plaats lag. Weidevogels kunnen zich gedurende het seizoen gemakkelijk verplaatsen wanneer een eerste legsel is mislukt, ze kunnen foerageren op een ander perceel dan waar het nest ligt of door gevaar (onrust) of territoriumgevechten het eigen territorium tijdelijk verlaten. Al bij al kan gemeld worden dat de kaarten vermoedelijk een betrouwbaar beeld geven van de ligging van gevonden territoria

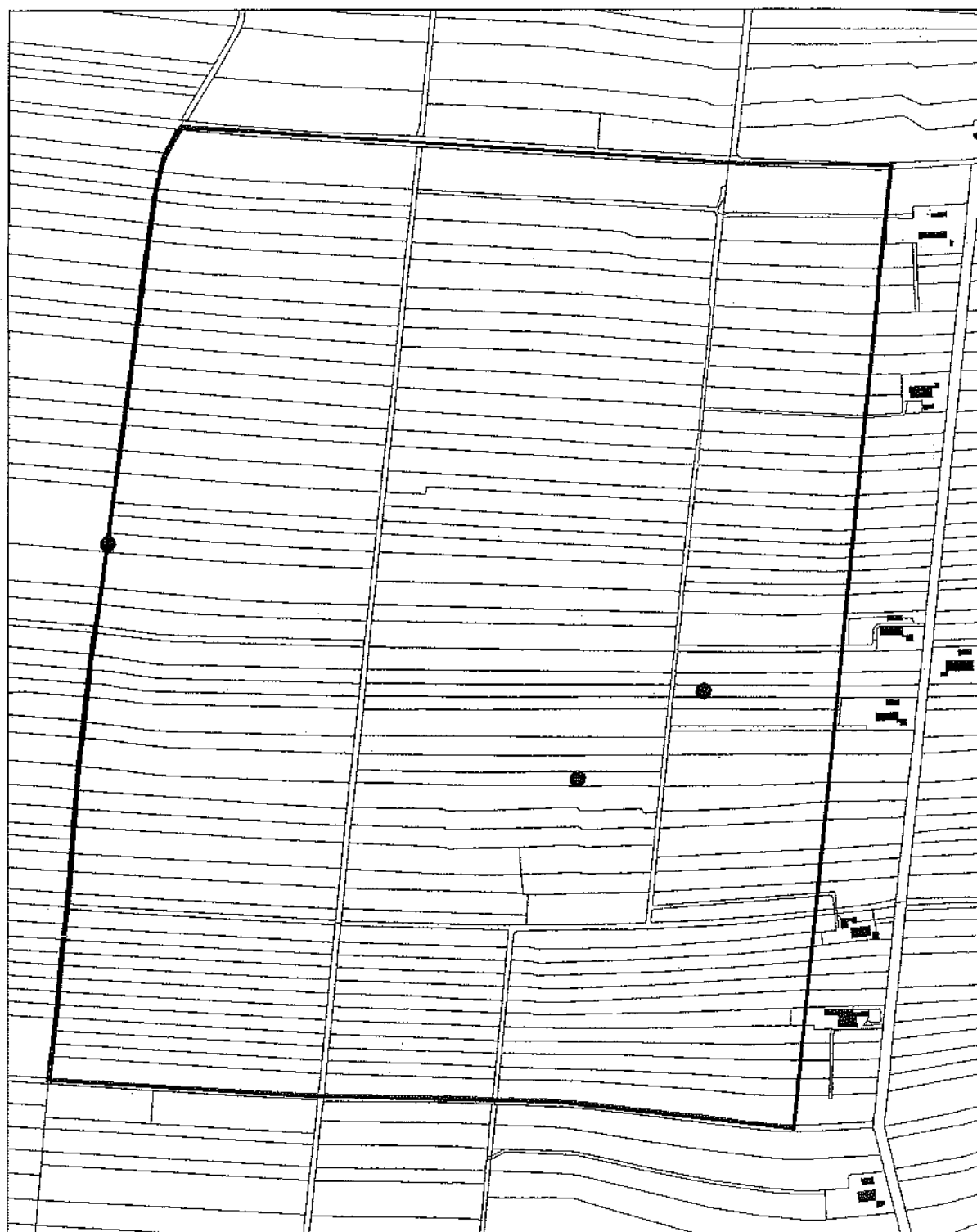
Fuut 3 territoria

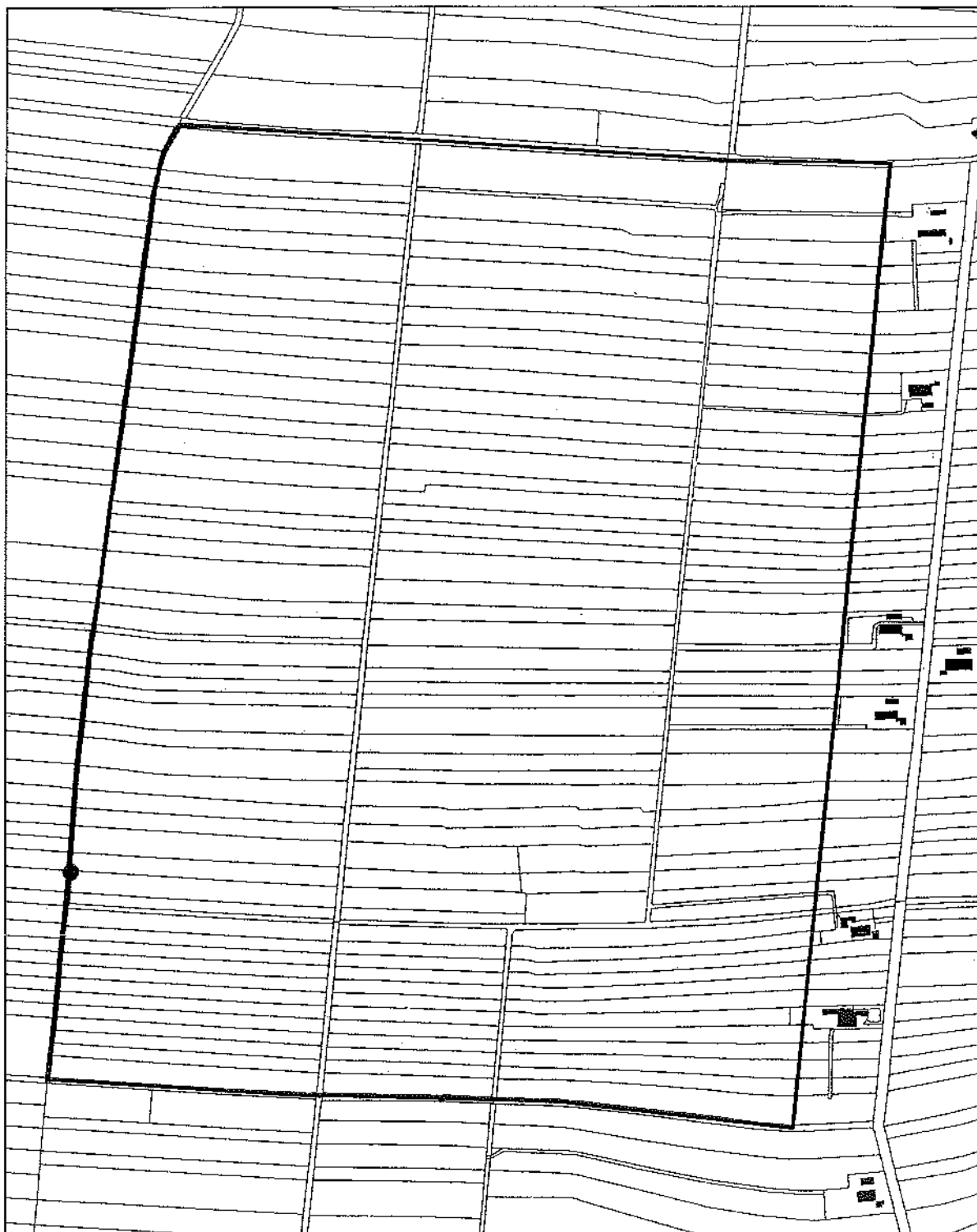
Knobbelzwaan 8 territoria

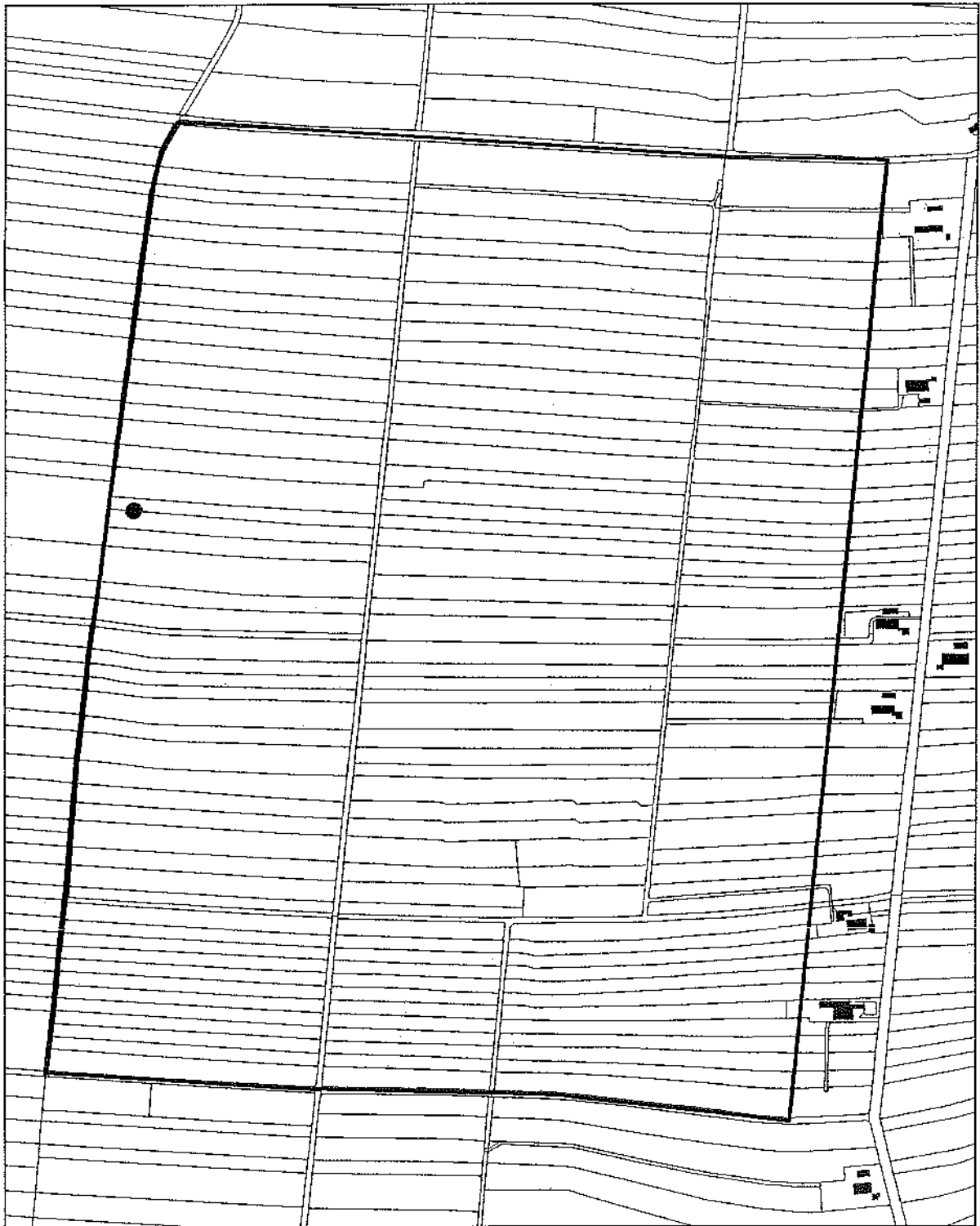
Canadese Gans 3 territoria

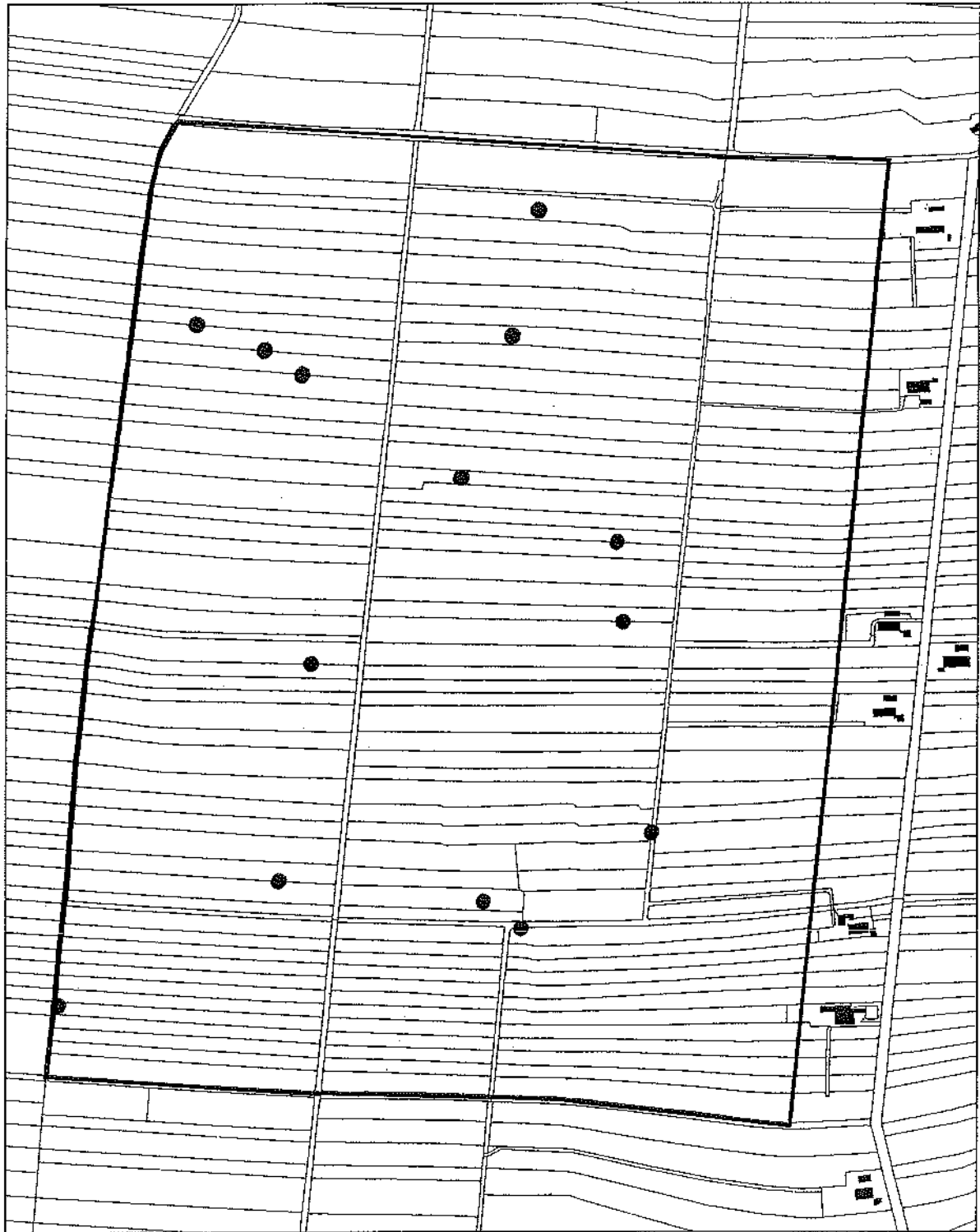
Nijlgans 1 territorium

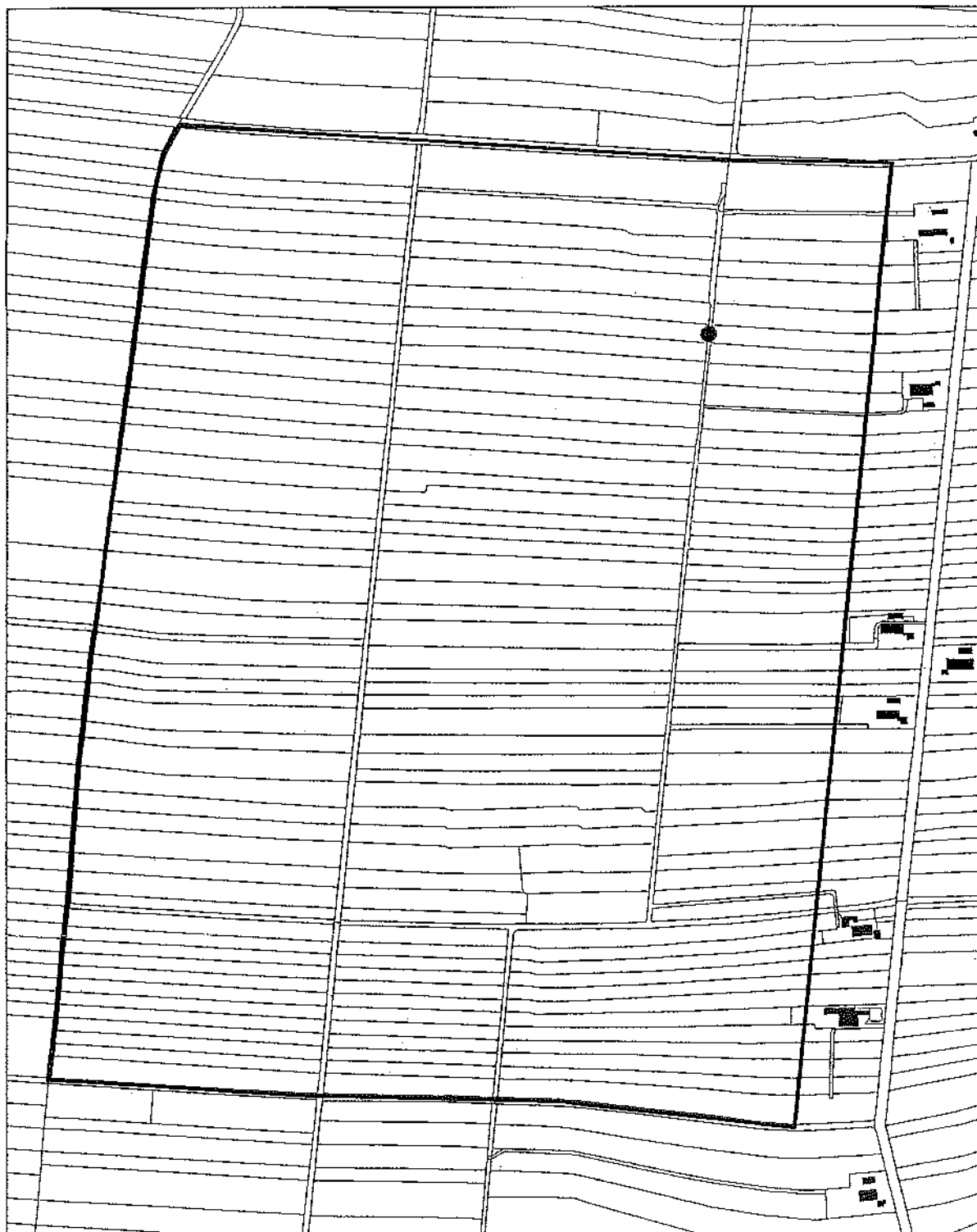
Wintertaling 1 territorium

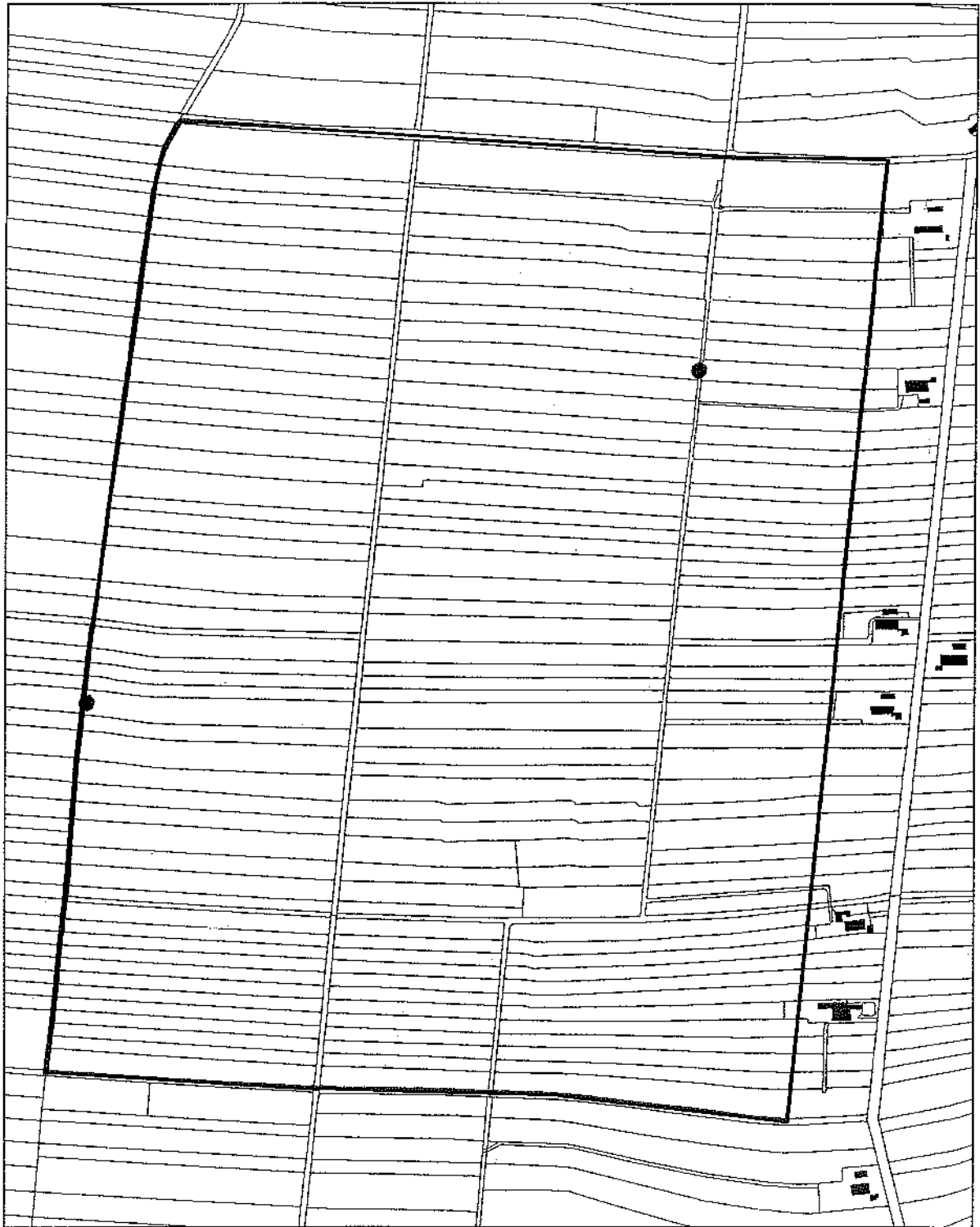
Wilde Eend 14 territoria

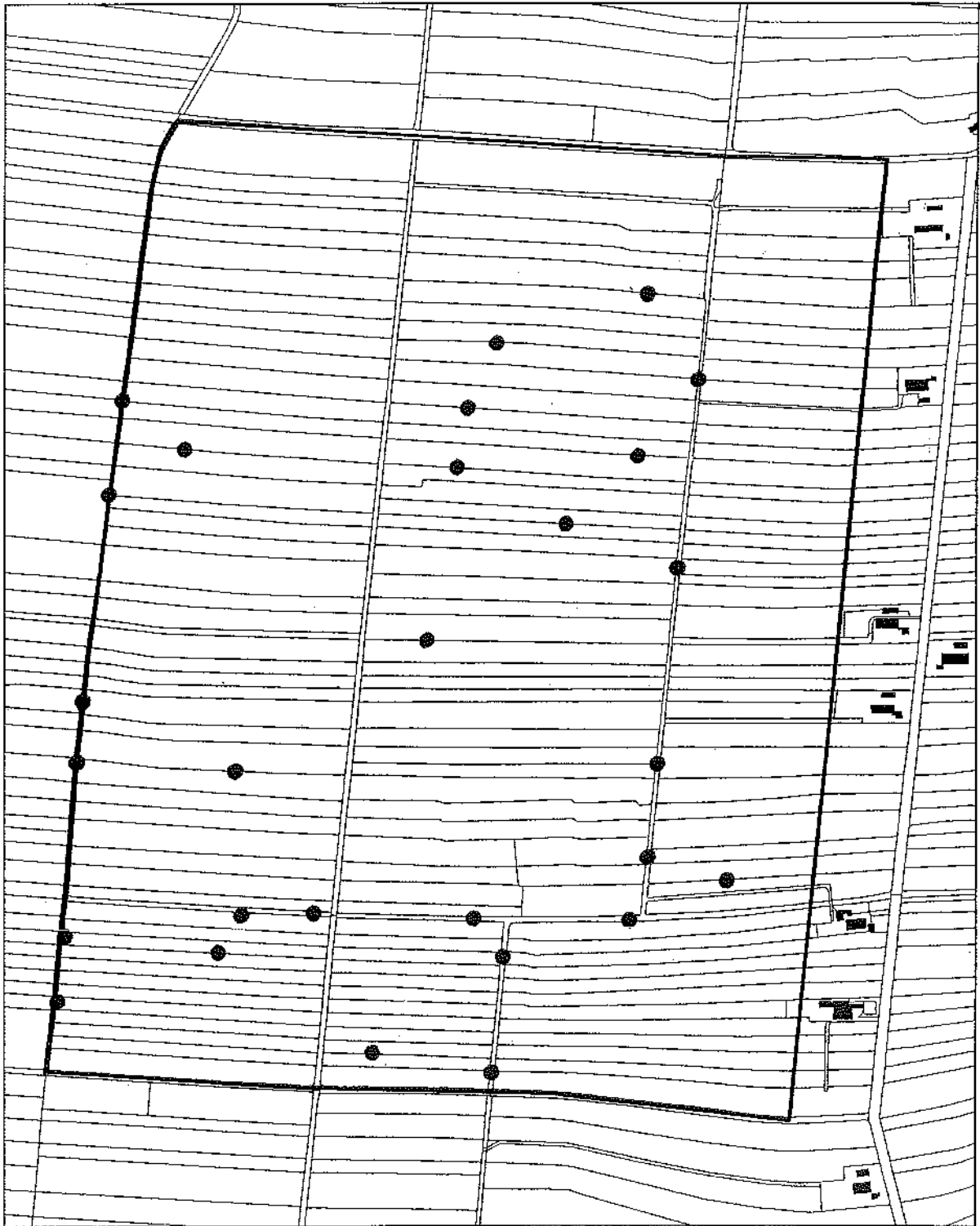
Slobeend 1 territorium

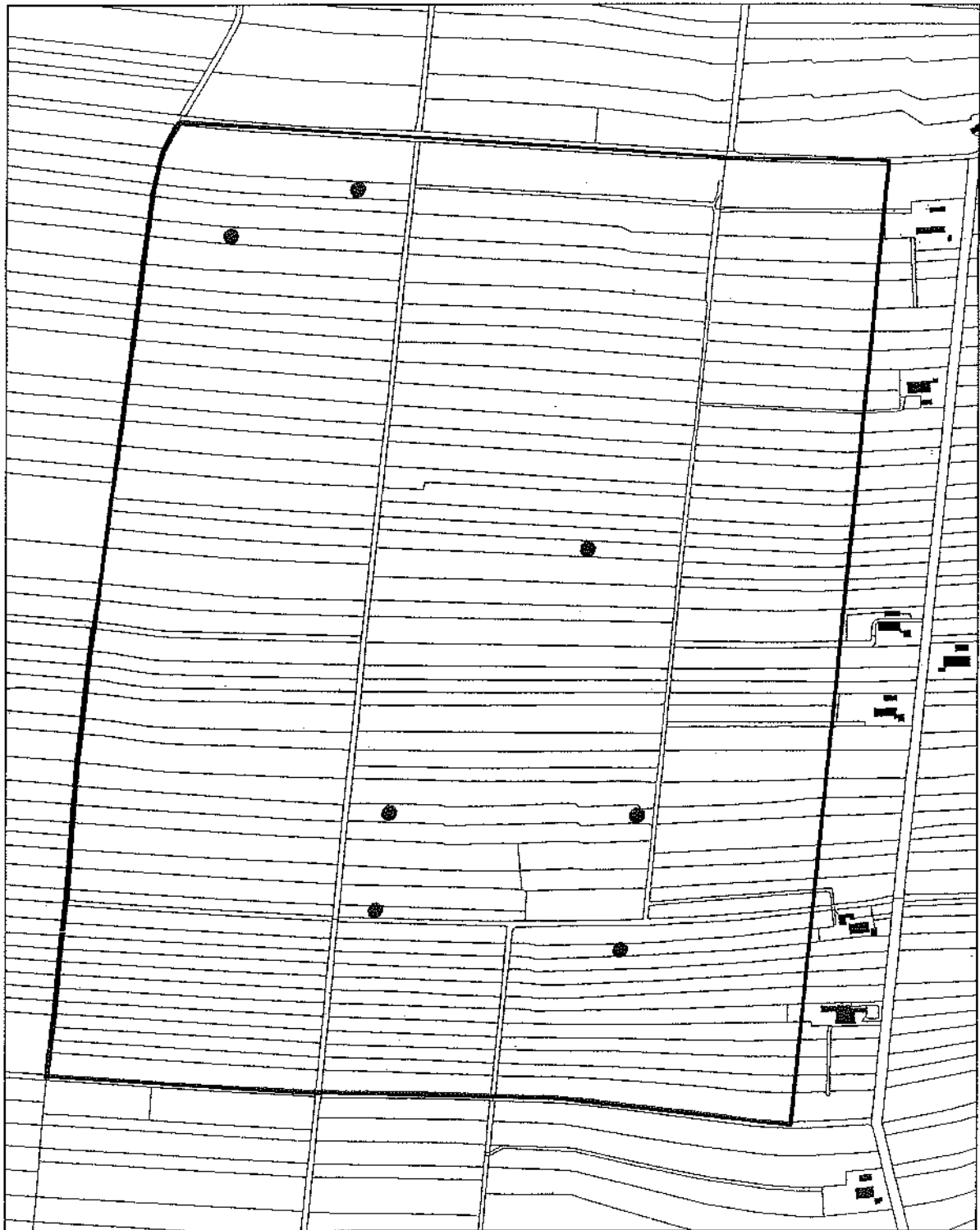
Kuifeend 2 territoria

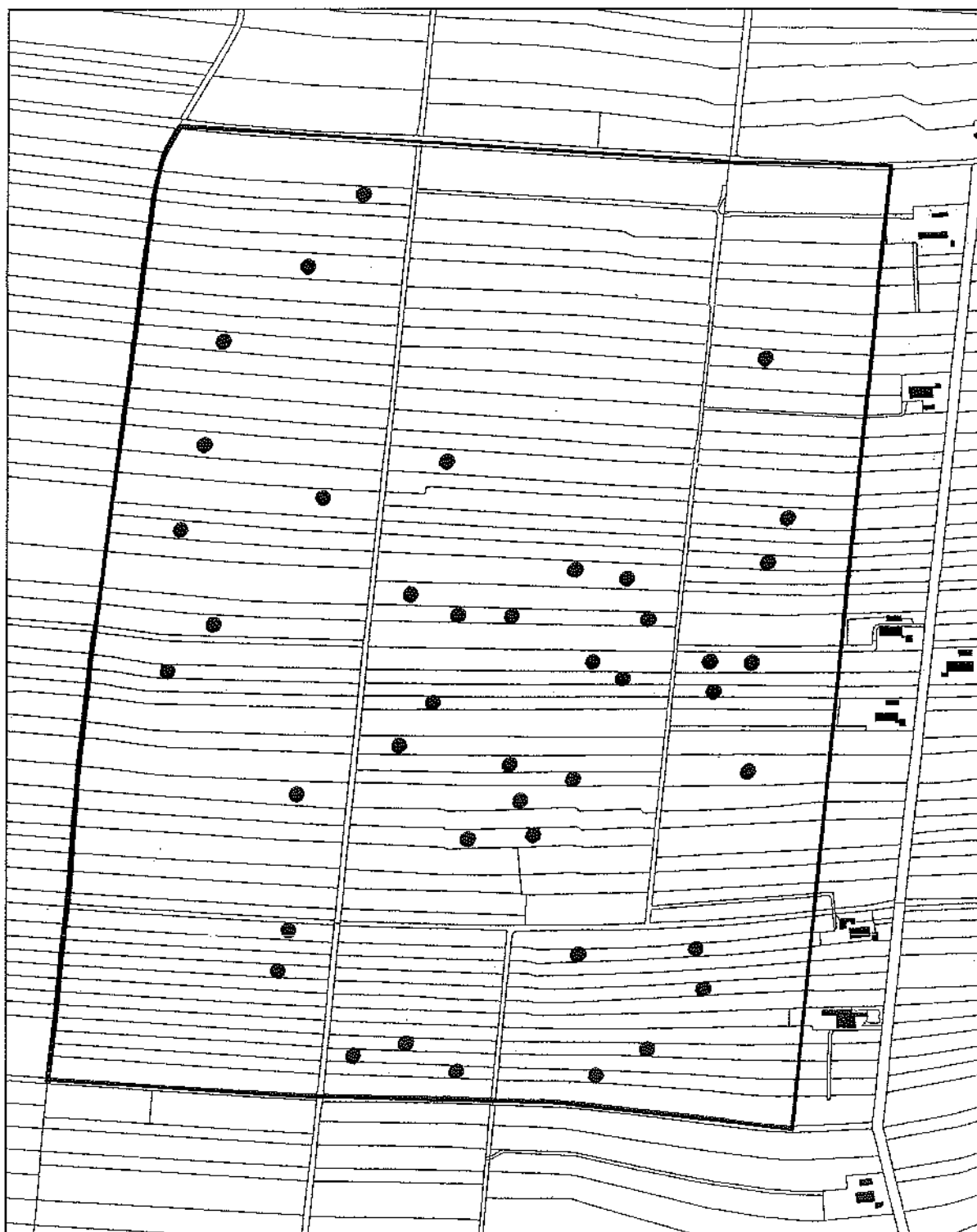
Meerkoet 28 territoria

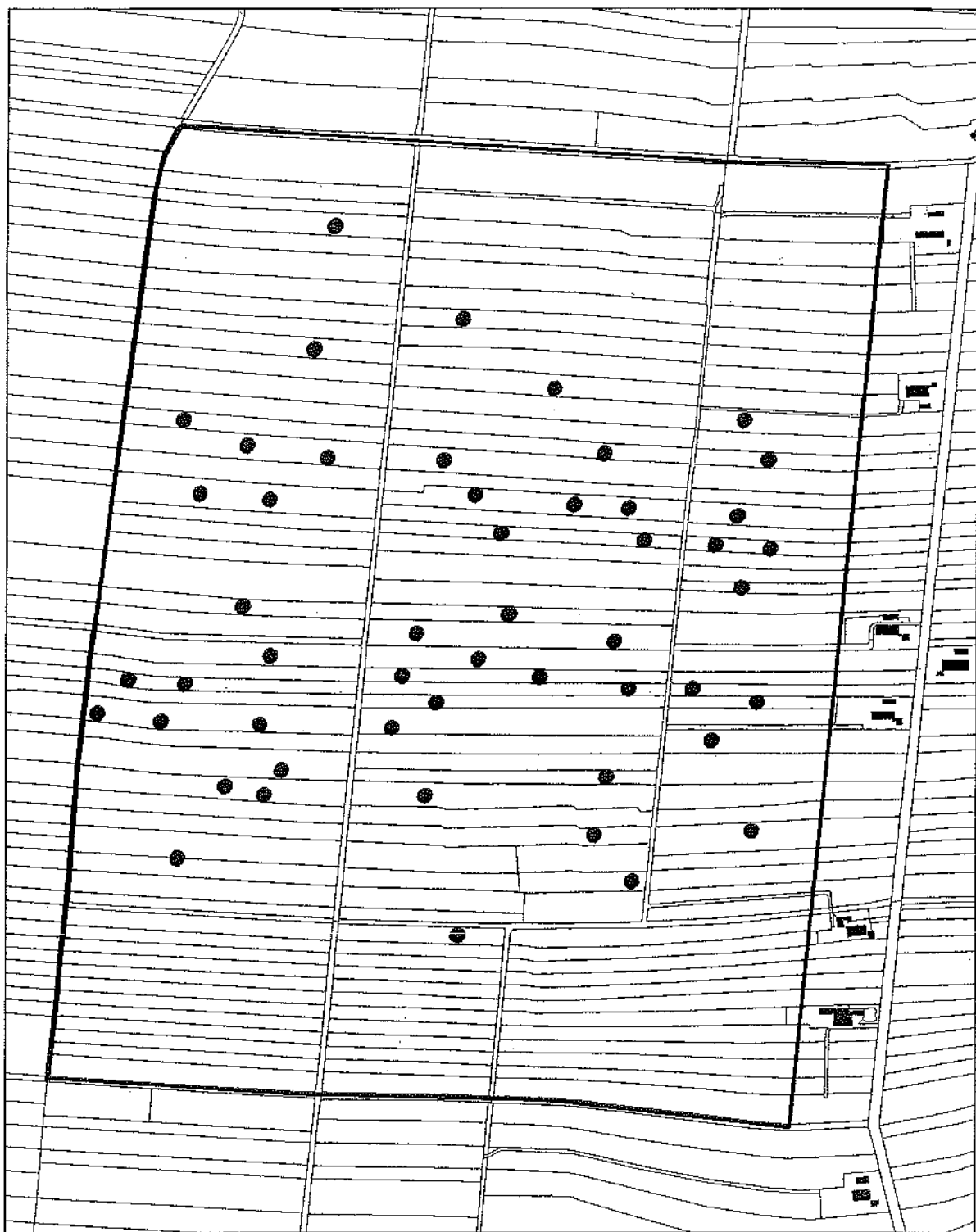
Scholekster 7 territoria

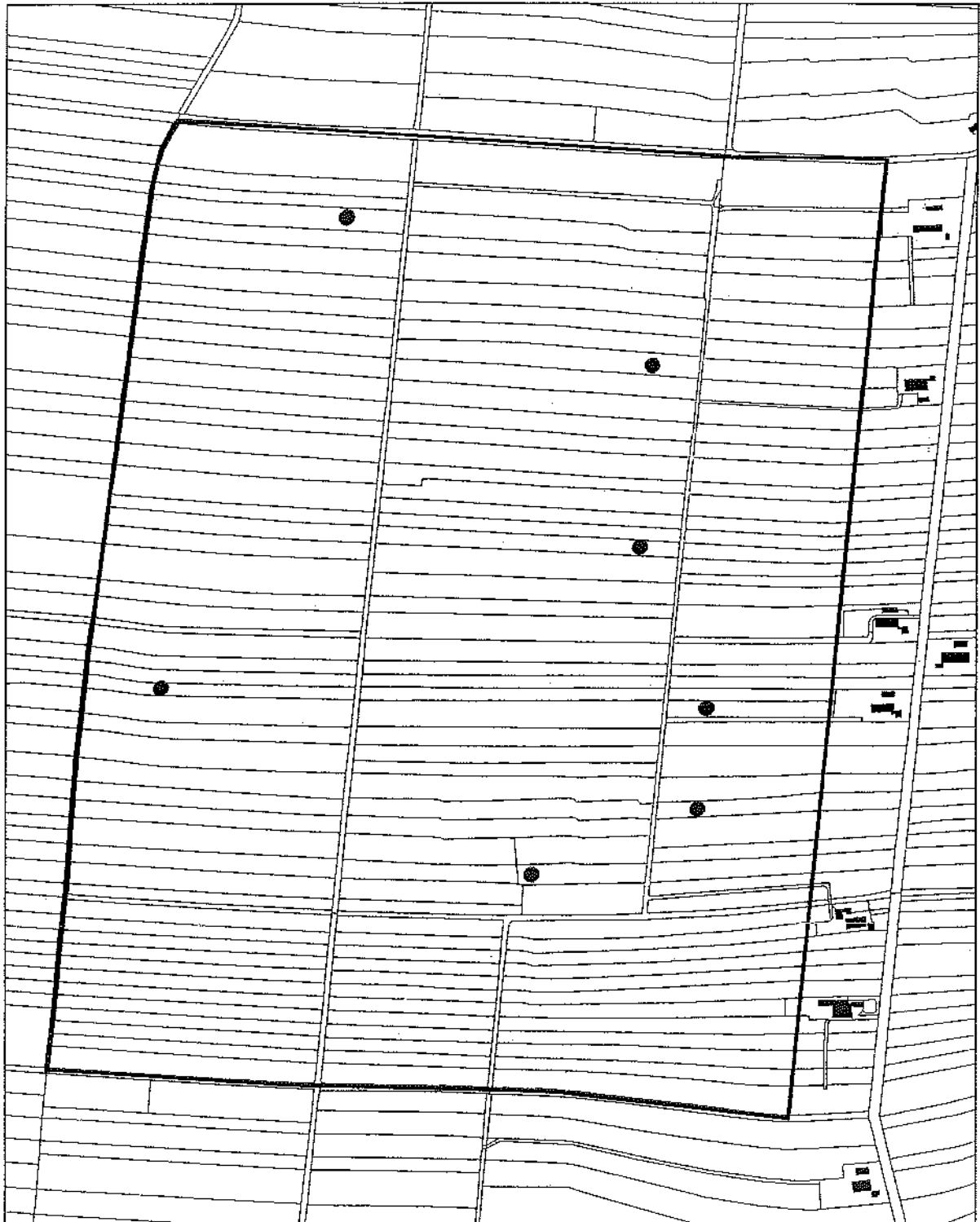
Kievit 42 territoria

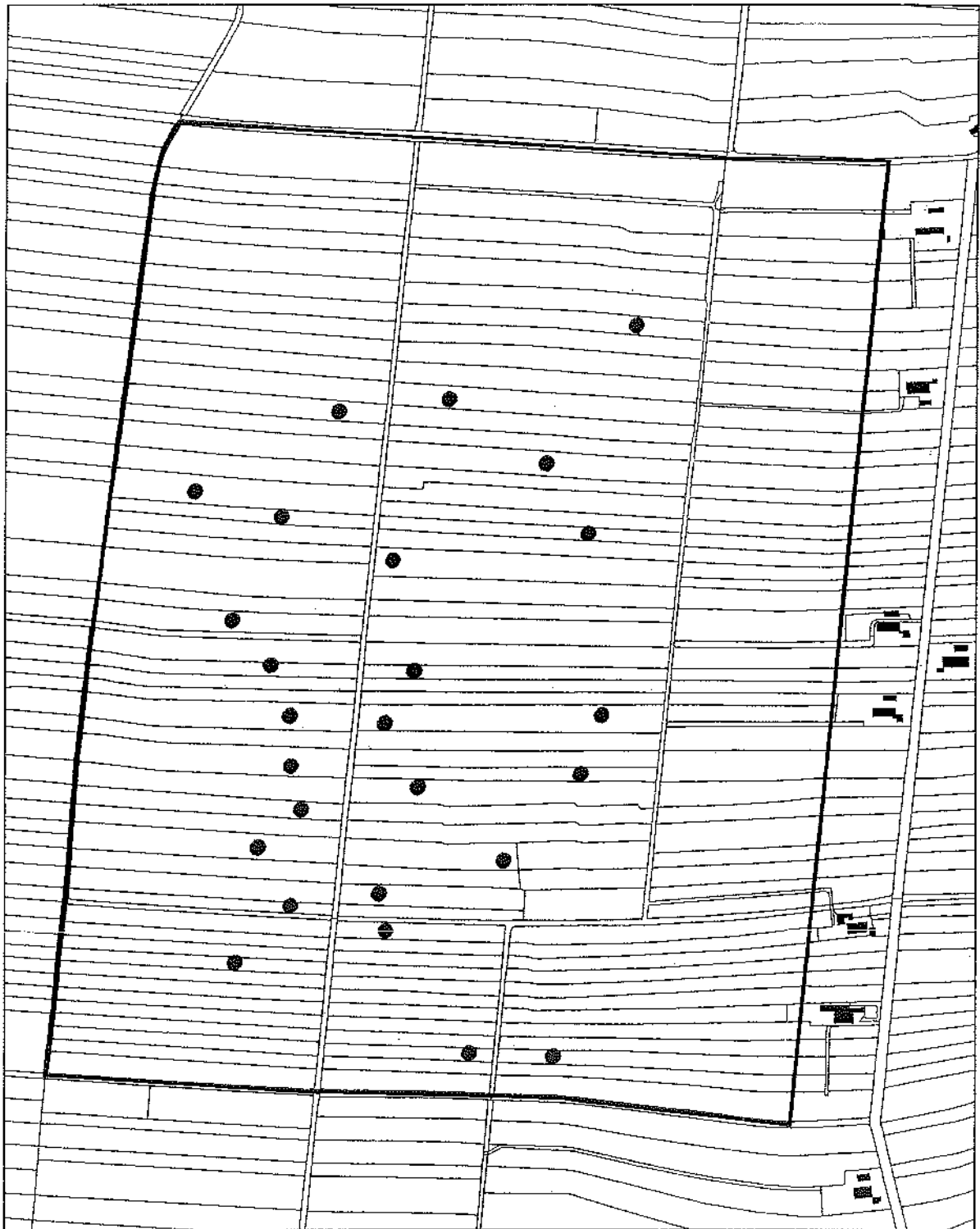
Grutto 51 territoria

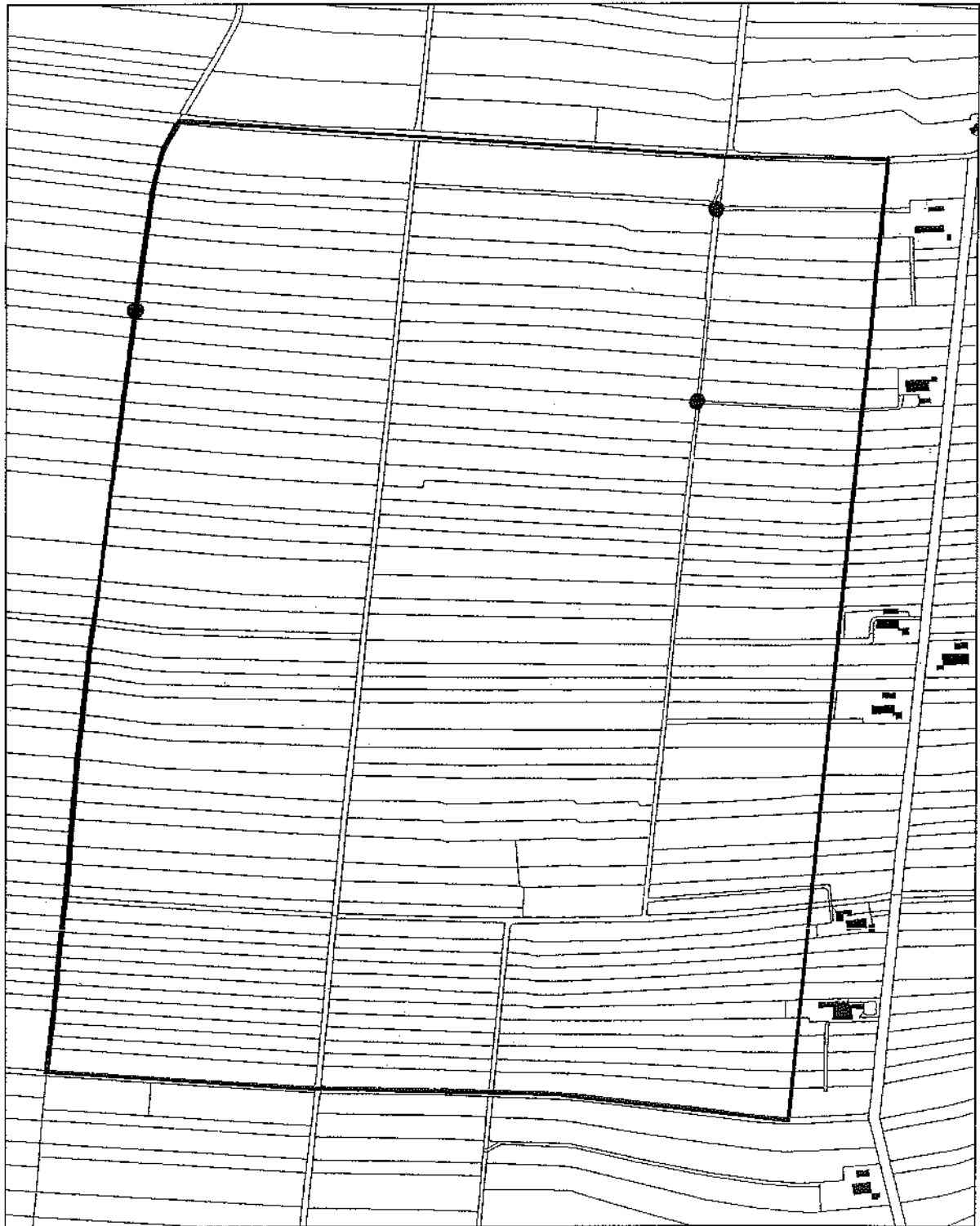
Tureluur 7 territoria

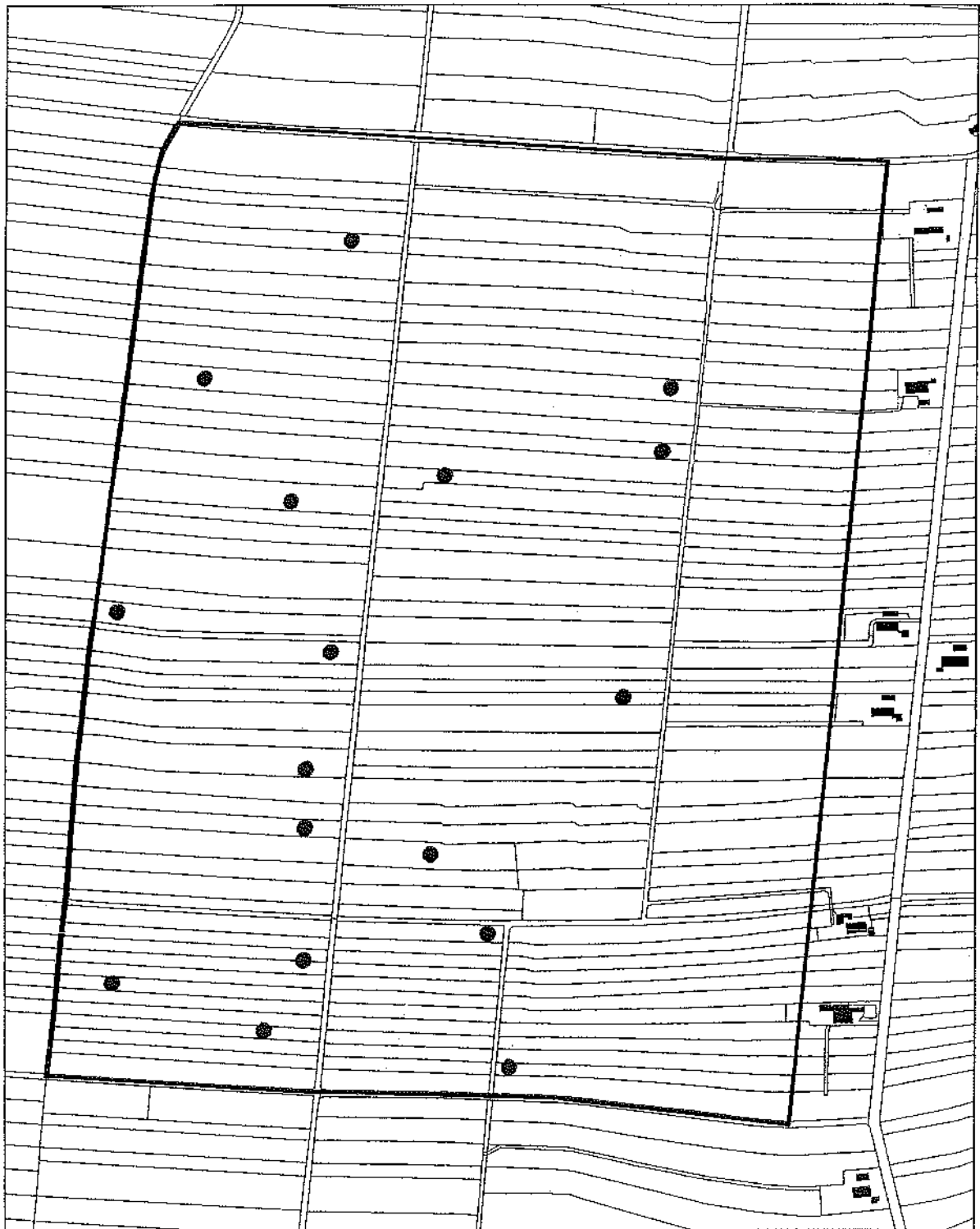
Veldleeuwerik 26 territoria

Boerenwaluw 3 territoria

Graspieper 17 territoria

Witte Kwikstaart 5 territoria

